

บทที่ 4

การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของประเทศไทย

คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นจะเป็นคดีที่มีโทษไม่ร้ายแรง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่เป็นแม่แบบทางกฎหมายแล้ว ไม่ได้มีการห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงดังเช่นประเทศไทย กรณีการห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแล้วจึงเป็นการกระทบสิทธิของคู่ความเป็นอย่างมากที่จะได้รับในการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น มีเพียงผู้พิพากษานายเดียวเป็นองค์คณะจึงอาจทำให้การพิจารณาคดีขาดความละเอียดรอบคอบและไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความได้เท่าที่ควร ดังนั้นจึงไม่ควรจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงประวัติการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง กระบวนการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ความแตกต่างระหว่างในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในศาลแขวงกับการดำเนินคดีอาญาในศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวงวิเคราะห์ปัญหาการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงรวมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยกับต่างประเทศ

4.1 ประวัติการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง

ประวัติศาลกฎหมายไทยแบ่งออกเป็น 2 ยุค สำหรับการแบ่งยุคประวัติศาสตร์กฎหมายนั้นมิได้อาศัยรูปแบบการแบ่งยุคทางประวัติศาสตร์แต่พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านกฎหมายเป็นสำคัญซึ่งกล่าวกว้างๆ ก็อาจคือ ยุคก่อนสมัยใหม่ (Pre-Modern law) และยุคสมัยใหม่ (Modern law) โดยถือเอาช่วงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นจุดแบ่ง เพราะเป็นระยะเวลาที่ประเทศสยาม

ได้รับอิทธิพลของกฎหมายตะวันตกซึ่งเป็นกฎหมายสมัยใหม่เข้ามาในประเทศไทยจนมีการจัดทำประมวลกฎหมาย¹⁷⁵

สมัยกรุงสุโขทัยเรื่องการพิจารณาคดีได้รับความทรงพระราชนุหัตถ์ของพระเจ้าแผ่นดินเป็นอย่างมากเนื่องจากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงได้แสดงวิธีการในการปกครองบ้านเมืองรวมทั้งการร้องฟ้องต่อพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อมีเรื่องวิวาท หรือร้อนใจ โดยมาพึ่งอาศัยพระราชวินิจฉัยของพระเจ้าแผ่นดิน แต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรียกวิธีการร้องฟ้องว่าการถวายฎีกาใช้วิธีนี้มาตลอดจนกระทั่งถึงสมัยตอนกลางรัชกาลที่ 5 เป็นวิธีการร้องฟ้องที่มีอายุยืนนาน จนกระทั่งสมัยกรุงศรีอยุธยาการร้องฟ้องกล่าวหาได้มีมากขึ้นเพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้พระมหากษัตริย์ทรงอำนาจสมบูรณ์ ปรากฏว่ามุลนายเป็นแต่ผู้ติดต่อระหว่างประชาชนและศาลเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีแม้แต่น้อยให้ศาลพิจารณาคัดสินและตัดสินคดีผู้กระทำความผิดให้ทำการยินยอมนอกศาลโดยเหตุนี้ทำให้บรรดาคดีในสมัยกรุงศรีอยุธยามีมากขึ้น และเกิดข้อพิพาทใหม่ยุ่งยากมากกว่าสมัยสุโขทัยจึงเป็นเหตุให้พระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวไม่สามารถวินิจฉัยตัดสินได้เอง แต่สิทธิของประชาชนที่จะถวายฎีกานั้นถูกจำกัดต่างๆ จึงเป็นการพิจารณาพิเศษที่ใช้ได้แต่คดีสำคัญ ส่วนคดีธรรมดาพระมหากษัตริย์ตั้งขุนนางมนตรีหรือราชบัณฑิตเป็นผู้พิจารณาพิพากษาความแทนพระองค์ จนกระทั่งปรากฏตามคำปรารภในพระอัยการลักษณะตระลาการปีออก 1900 ตอนปลายส่อให้เห็นว่า จตุสดมภ์อันได้แก่ กระทรวงวัง กระทรวงคลัง กระทรวงเวียง และกระทรวงนาได้รับอำนาจพิจารณาคัดสินคดีความโดยตรง โดยพระมหากษัตริย์จะมาเกี่ยวข้องในบรรดาคดีแต่ในคดีที่มีข้อยุ่งยากที่เข้ากระทรวงทั้ง 4 ไม่สามารถคิดแก้ไขได้ พระมหากษัตริย์จึงเป็นผู้ตัดสินความเอง¹⁷⁶

ตามกฎหมายเก่าของประเทศไทยเรื่องตำแหน่งศาลและวิธีพิจารณาความนั้นมีลักษณะเหมือนกับกฎหมายประเทศอื่นคือกฎหมายไทยสมัยอยุธยาไม่แบ่งแยกคดีความออกเป็นคดีแพ่งและคดีอาญา ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญานี้ขึ้นแก่ลูกขุน ณ ศาลหลวงเหมือนกันและวิธีพิจารณาคดีทั้งสองนี้ใช้วิธีเดียวกัน โดยฟ้องมุ่งให้ลงโทษจำเลยทุกเรื่องและฝ่ายตัวโจทก์เองถ้าแพ้ก็ถูกลงโทษด้วย ถึงแม้ว่าจะเป็นคดีแพ่งโดยคำว่าแพ่งและอาญาไม่มีความหมายเหมือนปัจจุบัน และกฎหมายเก่าของ

¹⁷⁵ จาก *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 9) (หน้า 49-50), โดย แสง บุญเฉลิมวิภาส, 2552, กรุงเทพฯ : วิทยุชน. ลิขสิทธิ์ 2552 โดยสำนักพิมพ์ วิทยุชน.

¹⁷⁶ จาก “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา,” โดย ร.แสงกาต์, 2529, มิถุนายน, *วารสารอัยการ*, ฉบับที่ 9, หน้า 12-16. สวัสดิการสำนักงานอัยการสูงสุด เจ้าของสิทธิ์.

ไทยที่เหมือนกับกฎหมายเก่าของประเทศอื่นอีกข้อหนึ่งคือไม่มีการฟ้องชั้นอุทธรณ์สมัยปัจจุบันเป็นการฟ้องร้องต่อศาลสูงให้ผู้พิพากษาคณะใหม่วินิจฉัยคดีอีกครั้งหนึ่ง แต่ตามกฎหมายเก่าคำชี้ขาดของลูกขุน (และในหัวเมืองคำพิพากษาของเจ้าเมือง) เป็นคำพิพากษาเด็ดขาดการฟ้องร้องที่เรียกว่าอุทธรณ์ในกฎหมายเก่าหาเป็นการอุทธรณ์ไม่แต่เป็นการกล่าวหาผู้พิพากษาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับการพิจารณาคดีเท่านั้น ซึ่งการอุทธรณ์ในสมัยปัจจุบันมาจากการถวายฎีการ้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ที่ราษฎรถูกคดีขี้เบียดเบียนไม่จำกัดเฉพาะการพิจารณาคดีเท่านั้น¹⁷⁷

ซึ่งศาลแขวงเป็นศาลชั้นต้นที่จัดตั้งขึ้นเพื่อชำระความเล็ก ๆ น้อย ๆ สำหรับต่างจังหวัดเดิมเป็นศาลที่จัดให้มีขึ้นตามอำเภอ มีอำนาจชำระและตัดสินความเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งความแพ่งและความนครบาล (อาญา) มีเขตอำนาจจำกัดเหมือนในปัจจุบัน และมีชื่อว่าศาลแขวงเหมือนอย่างเวลานี้ ไม่เหมือนศาลแขวงกรุงเทพมหานคร ซึ่งเมื่อเดิมมีชื่อว่า ศาลโปริสภา¹⁷⁸ เดิมมีหน้าที่ได้สวนโจรผู้ร้ายอยู่ในมือธุรกการ คือกรมการอำเภอต่าง ๆ เมื่อจับโจรผู้ร้ายได้แล้วบางทีก็ชำระเสียเองสำหรับในเขตกรุงเทพมหานครหน้าที่อันนี้เป็นของกรมพระนครบาล ปรากฏว่าการพิจารณาคดีมักจะล่าช้า จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศาลรับสั่งพิเศษ สำหรับพิจารณาคดีที่ขึ้นอยู่ในกรมพระนครบาลด้วย เมื่อประมาณปี 2417 ได้มีโปลิศขึ้นสำหรับกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 3 กอง กองหนึ่งสำหรับในกำแพงเมือง กองหนึ่งสำหรับนอกกำแพงเมืองฝั่งตะวันออก อีกกองหนึ่งสำหรับฟากฝั่งตะวันตก โจรผู้ร้ายที่โปลิศจับได้นั้น ผู้ว่าราชการโปลิศเป็นผู้ชำระเองตามแบบเก่า คือจับเองชำระเอง หาได้ส่งให้ศาลรับสั่งพิเศษที่มีอำนาจเป็นศาลกรมพระนครไม¹⁷⁹

(1) ศาลกองตระเวน หรือศาลโปลิศ เมื่อ พ.ศ. 2424 ประกาศรวมอำนาจศาลกองตระเวนหรือโปลิศ ฝั่งตะวันออกและในกำแพงเมืองทั้งศาลอำเภอรักษาพวกจีนให้มาขึ้นอยู่ในพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ซึ่งได้ทรงว่ากรมพระนครบาล ดังนั้น ศาลโปลิศทั้งหลายก็ไปรวมอยู่ที่นั่นส่วนกองตระเวนฝั่งตะวันตกก็คงจะไปรวมอยู่ภายหลัง

¹⁷⁷ “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา,” *วารสารอัยการ* (หน้า 17-18). เล่มเดิม.

¹⁷⁸ *คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ* (หน้า 21-24). เล่มเดิม.

¹⁷⁹ จาก *พระธรรมนูญศาลยุติธรรม* (หน้า 71-72), โดย ชุมพล จันทราทิพย์ และ สมลักษณ์ จักรกระบวนพล, 2546, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ลิขสิทธิ์ 2546 โดย สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ต่อมา 2429 ได้มีการประกาศให้ยกความในกรมพระนครบาลเข้ามาชำระในพระบรมมหาราชวังร่วมกับพระตำรวจ เป็นการยกอำนาจในกรมพระนครในส่วนชำระความมาให้ศาลรับตั้งพิเศษชำระอีกครั้งหนึ่ง

จนกระทั่ง พ.ศ. 2434 ได้มีการตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น ซึ่งประกาศให้อำนาจในการชำระความนครบาลมารวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรม แต่อำนาจชำระความของกระทรวงนครบาลไม่ได้หมดไป ซึ่งในปีต่อมาได้มีประกาศถึงศาลกรมกองตระเวนยังคงอยู่ในกระทรวงนครบาลมีอำนาจสอบสวนโจรผู้ร้ายและมีอำนาจพิจารณาความอาชญาฐานลหุโทษ หรือมัจฉิมโทษ โดยกำหนดโทษให้เขียนเพียง 50 ที จำตาราง 6 เดือน หรือปรับต่ำกว่า 2 ชั่งลงมา ซึ่งศาลนครบาลและศาลกรมกองตระเวนนี้ไม่มีอำนาจแตกต่างกัน จึงเห็นได้ว่าเป็นการแก่งแย่งอำนาจกันระหว่างกระทรวงยุติธรรมกับกระทรวงนครบาล¹⁸⁰

(2) ศาลโปริสภา ปลายปี พ.ศ. 2438 ประกาศยกเลิกอำนาจกรมพระนครบาลฝ่ายตุลาการเสียทีเดียว ซึ่งได้ตั้งศาลโปริสภาเป็นศาลกองตระเวนขึ้น 1 ศาลในกระทรวงยุติธรรมตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลโปริสภาเป็นศาลกองตระเวนสำหรับกรุงเทพมหานคร ร.ศ. 111 เป็นอันแยกอำนาจตุลาการจากรัฐการสำเร็จเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ศาลโปริสภามีอำนาจชำระความเล็ก ๆ น้อย ๆ เมื่อตั้งขึ้นแล้วเห็นผลทันตา เนื่องจากทำให้ไม่มีคดีค้าง รายนุรได้รับความสะดวกเป็นอันมาก แต่ศาลโปริสภามีเพียงศาลเดียว จึงทำให้รายนุรได้รับความลำบากเป็นอันมากสำหรับรายนุรที่อยู่ต่างแขวงอำเภอไกลออกไป ลำบากแก่ผู้พิพากษาที่จะไปสืบสวนทวนพยานในท้องที่วิวาท จนกระทั่ง พ.ศ. 2437 ได้มีการตั้งศาลโปริสภาเพิ่มขึ้นอีก 3 ศาล เรียกชื่อว่าศาลโปริสภา 1 ศาลโปริสภา 2 ศาลโปริสภา 3 และศาลโปริสภา 4 ตามประกาศ ร.ศ.111 เรื่องการตั้งศาลโปริสภาเป็นศาลกองตระเวนสำหรับกรุงเทพมหานครเพิ่มเติม ซึ่งให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมแบ่งแขวงกรุงเทพมหานครออกเป็น 4 แขวง ให้ตั้งศาลโปริสภาอยู่แขวงละศาล แต่ต่อมา พ.ศ. 2438 ปรากฏว่าคดีที่อยู่ในศาลโปริสภา 3 และศาลโปริสภา 4 มีปริมาณคดีน้อย จึงได้ให้ศาลโปริสภา 4 มารวมอยู่กับศาลโปริสภา 3 เพื่อไม่ให้เป็นภาระเปลืองตำแหน่งและข้าราชการที่รับราชการในศาล¹⁸¹

¹⁸⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 72). เล่มเดิม.

¹⁸¹ แหล่งเดิม.

(3) ศาลแขวง ในพ.ศ. 2438 ได้มีการจัดตั้งศาลแขวงตามพระธรรมนูญศาลหัวเมือง ร.ศ. 114 และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 แต่ไม่มีการปรากฏว่าได้มีการจัดตั้งศาลแขวงที่หัวเมืองขึ้นจริง ๆ เลย ซึ่งขณะนั้นอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อการจัดการให้ศาลหัวเมืองเข้ามารวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรมของข้าหลวงพิเศษยังไม่เรียบร้อย ทั้งในเวลานั้นจำนวนคดีมีไม่มาก จึงเป็นเหตุให้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องตั้งศาลแขวงหัวเมืองแต่อย่างใด

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2478 ได้มีการจัดตั้งศาลแขวงในหัวเมืองขึ้นโดยกระทรวงยุติธรรม ในอำเภอที่มีพลเมืองเป็นจำนวนมาก แต่การคมนาคมติดต่อกับศาลจังหวัดนั้นไม่สะดวกเนื่องจากห่างไกลและบางแห่งถนนหนทางทุรกันดาร สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้มีอรรถคดีศาลแขวง ที่ตั้งขึ้นนั้นได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสำหรับหัวเมือง พ.ศ. 2478 มาตรา 3 ได้แก่ ศาลแขวงมินบุรี ศาลแขวงกบินทร์บุรี ศาลแขวงแม่สะเรียง ศาลแขวงแม่สอด ศาลแขวงตะกั่วป่า ศาลแขวงหลังสวน และศาลแขวงเบตง ซึ่งการจัดตั้งศาลแขวงดังกล่าวนี้ไม่ได้ผลตามความมุ่งหมายเนื่องจากประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากคดีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ คดีอื่น ๆ ยังต้องไปที่ศาลจังหวัดอยู่ตนเอง นับว่าไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร เป็นเหตุให้รัฐบาลมีพระราชบัญญัติยกฐานะศาลแขวงเหล่านี้เป็นศาลจังหวัด¹⁸²

ต่อมาปี พ.ศ. 2499 ได้จัดตั้งศาลแขวงเป็นศาลไต่สวนและช่วยแบ่งเบาภาระศาลจังหวัด ซึ่งมีคดีเป็นจำนวนคดีเพิ่มมากขึ้น และเพื่ออำนาจความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดีและเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ตามที่รัฐบายนโยบาย แต่วัตถุประสงค์แตกต่างกับการจัดตั้งศาลแขวงครั้งแรก จึงตั้งศาลแขวงขึ้นให้มีอำนาจเฉพาะในเขตอำเภอเมืองตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ให้ตั้งศาลแขวงตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมขึ้นทุกจังหวัด คือศาลแขวงได้มีขึ้นแล้วทุกจังหวัดโดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่วันเปิดทำการศาลแขวงต้องประกาศโดย พระราชกฤษฎีกาอีกทีหนึ่งซึ่ง พ.ศ. 2500 ได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เปิดศาลแขวงขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ มีจำนวน 17 ศาล คือ 1. ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา 2. ศาลแขวงลพบุรี 3. ศาลแขวงชลบุรี 4. ศาลแขวงนครราชสีมา 5. ศาลแขวงสุรินทร์ 6. ศาลแขวงอุบลราชธานี 7. ศาลแขวงอุดรธานี 8. ศาลแขวงขอนแก่น 9.ศาลแขวงเชียงใหม่

¹⁸² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 72). เล่มเดิม.

10. ศาลแขวงลำปาง 11. ศาลแขวงพิษณุโลก 12. ศาลแขวงนครสวรรค์ 13. ศาลแขวงราชบุรี 14. ศาลแขวงสุพรรณบุรี 15. ศาลแขวงนครศรีธรรมราช 16. ศาลแขวงสุราษฎร์ธานี 17. ศาลแขวงสงขลา

ซึ่งศาลแขวงทั้ง 17 ศาลนี้ได้เปิดทำการเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2500¹⁸³ เหตุที่ไม่สามารถเปิดศาลแขวงขึ้นได้ทุกจังหวัดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 3 ย่อมเป็นการเปลี่ยนแปลงงบประมาณอย่างมาก เนื่องจากบางจังหวัดยังมีที่เกี่ยวกับความผิดอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่มากพอถึงกับจะต้องตั้งศาลแขวงขึ้นอีกศาลหนึ่งภายในจังหวัดเดียวกัน จึงให้ศาลจังหวัดซึ่งมีอยู่ทุกจังหวัดนำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้ก็จะได้ผลเท่ากัน ดังนั้น ในพ.ศ. 2500 จึงมีพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 ออกใช้เพื่อให้ศาลจังหวัดพิจารณาคดีอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 บังคับสำหรับคดีที่เกิดขึ้นในบางท้องที่รวม 60 จังหวัด มีผลเกือบเท่ากับว่าได้จัดตั้งศาลแขวงขึ้นแล้วแทบทุกจังหวัดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 3 ความจำเป็นที่จะจัดตั้งศาลแขวงขึ้นที่ตัวจังหวัดต่าง จึงลดน้อยลงไปเพราะ ศาลจังหวัดก็มีอำนาจพิจารณาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้รวดเร็วไม่ช้าตั้งแต่ก่อน แต่ปัญหายังไม่หมดเนื่องจากประชาชนที่อยู่ในอำเภอห่างไกลยังต้องเดินทางเข้ามาตัวจังหวัดเมื่อมีคดีอยู่นั้นเอง เป็นเหตุให้เสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาทำมาหากิน จึงถือได้ว่ากระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับมีค่าใช้จ่ายแพงกว่า เป็นความยุติธรรมแก่พวกเขา เป็นเหตุให้เกิดปัญหาว่าทำอะไรจึงให้ประชาชนที่อยู่ในท้องที่ไกลเข้าถึงบริการเกี่ยวกับคดีอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ได้อย่างเท่าเทียมกันกับคนในเมืองที่ได้รับบริการจากศาลแขวง คือจัดให้มีศาลอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ โดยผู้ที่มีอรรถคดีทั้งหลายไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้ามาในตัวจังหวัด¹⁸⁴

¹⁸³ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 21-22). เล่มเดิม.

¹⁸⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 70-71). เล่มเดิม.

4.2 การกระบวนการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

4.2.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

“คดีอาญาศาลแขวง” หมายถึง คดีอาญาในความผิดที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา และคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดที่จะพิจารณาพิพากษากรณีที่ให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับ¹⁸⁵ คดีอาญาศาลแขวงเป็นคดีอาญาที่มีอัตราโทษไม่สูง กล่าวคือ เป็นคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามกฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อความรวดเร็วในการดำเนินคดีและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งท่านอาจารย์ คณิต ฅ นคร ได้ให้ข้อสังเกตว่า “...ในทางปฏิบัติแม้กฎหมายจะบังคับให้พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีให้ทันภายใน 48 ชั่วโมง แต่ศาลแขวงหรือศาลจังหวัดที่ต้องดำเนินคดีอาญาศาลแขวงก็มีได้เปิดทำการทุกวัน และหากมีวันหยุดราชการติดต่อกันเกินสองวัน ศาลแขวงหรือศาลจังหวัดก็จะใช้วิธีเปิดทำการในระหว่างนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งวันหรือครึ่งวัน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาระยะเวลา 48 ชั่วโมงดังกล่าว ทางปฏิบัติท่านศาสตราจารย์ คณิต ฅ นคร เห็นว่า ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการจัดให้มีการดำเนินคดีอาญาแขวง ฉะนั้น ...ศาลแขวงหรือศาลจังหวัดต้องเปิดทำการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาศาลแขวงโดยไม่มีวันหยุด”¹⁸⁶

การฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 บัญญัติไว้ กล่าวคือ

“มาตรา 19 ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ถ้าจำเลยร้องขอหรือศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ฟ้องเป็นหนังสือก็ได้

การฟ้องด้วยวาจานั้น ให้โจทก์แจ้งต่อศาลถึงชื่อโจทก์ ชื่อ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลยฐานความผิด การกระทำที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาสถานที่และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด

¹⁸⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 578). เล่มเดิม.

¹⁸⁶ แหล่งเดิม. หน้า 578-579.

จำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้¹⁸⁷

ในกรณีที่ฟ้องหรือให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานแล้ว ให้คู่ความลงชื่อไว้

คำเบิกความของพยาน ให้ศาลเพียงบันทึกสาระสำคัญโดยย่อ และให้พยานลงลายมือชื่อไว้”

การฟ้องคดีด้วยวาจามีกระบวนการต่าง ๆ ที่ไม่ยุ่งยาก เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วไม่ว่าในคดีที่พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ได้แก่

1. กรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญานั้นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องกันก่อนซึ่งมีได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 จึงต้องนำวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้องมาใช้บังคับในศาลแขวงเนื่องจากคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์จำเป็นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอเพื่อเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ศาลจะสั่งประทับฟ้องโดยไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องไม่ได้ เพราะเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

2. กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญานั้น ก่อนการฟ้องคดีอาญาศาลแขวงทั่วไปมีขั้นตอนทำนองเดียวกับคดีอาญาทั่วไป แต่สามารถสามารถที่จะคดีด้วยวาจาได้ กล่าวคือ

(1) กรณีจำเลยให้การปฏิเสธคดีอาญาที่ถูกฟ้องต่อศาลที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงหรือผู้พิพากษานายเดี่ยว ได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ตามมาตรา 7¹⁸⁸ ให้ทำการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องกระทำให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว โดยเฉพาะ

¹⁸⁷ จาก พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 ฉบับสมบูรณ์ (หน้า 196), โดย สมชัย ฑิตมาตุมากร ก, 2552, กรุงเทพฯ : พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย). ลิขสิทธิ์ 2552 โดย สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย).

¹⁸⁸ มาตรา 7 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้วให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาที่สืบแปล ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาที่สืบแปลชั่วโมงนั้นด้วย”.

อย่างไร้เมื่อตัวผู้ต้องหาอยู่ในอำนาจของรัฐ กล่าวคือ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้วพนักงานสอบสวน จะต้องสอบสวนให้เสร็จสิ้นส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ โดยไม่นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลภายใน กำหนดเวลา 48 ชั่วโมง

(2) กรณีจำเลยให้การรับสารภาพในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ตามมาตรา 20¹⁸⁹ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ให้ศาลพนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการฟ้องต่อศาลโดยมิต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา ซึ่งคำว่า “โดยไม่ต้องทำการสอบสวน” นั้น หมายความว่าไม่ต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานใด ๆ ต่อไปอีกเท่านั้น มิได้หมายความว่าคดีดังกล่าวไม่มีการสอบสวน เพราะหัวใจของการสอบสวนคือการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา เพื่อประกันหลักฟังความทุกฝ่ายเพราะมิฉะนั้นแล้วตามมาตรา 120 พนักงานอัยการฟ้องคดีไม่ได้ ซึ่งในกรณีนี้ได้มีการสอบสวนผู้ต้องหาแล้ว¹⁹⁰

มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 นั้น กำหนดให้ศาลแขวงดำเนินการพิจารณาโดยเร็ว คำสั่งหรือคำพิพากษาจะกระทำด้วยวาจาก็ได้ แต่ให้บันทึกไว้พอได้ใจความ

การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นมีกระบวนการพิจารณาโดยเร็ว เริ่มตั้งแต่ต้องทำการสอบสวนโดยเร็ว ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ระยะเวลาเพียง 48 ชั่วโมง และการพิจารณาคดีในศาลสามารถทำคำสั่งหรือคำพิพากษาจะกระทำด้วยวาจาก็ได้ แต่ให้บันทึกไว้พอได้ใจความเพียงเท่านั้น เพื่อ

¹⁸⁹ มาตรา 20 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจาให้ศาลถามผู้ต้องหาว่าจะให้การประการใด และถ้าผู้ต้องหายังให้การรับสารภาพ ให้ศาลบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ และทำคำพิพากษาไว้บันทึกฉบับเดียวกัน แล้วให้โจทก์จำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ ให้ศาลสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการต่อไป”.

¹⁹⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 580). เล่มเดิม.

เป็นคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งอาจเกิดความผิดพลาดได้ เนื่องจากคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นอยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดี่ยวซึ่งเป็นเพียงปฎุชนคนธรรมดาที่มีความเป็นภาวะวิสัยเพียงใด และมีความละเอียดรอบคอบในการตรวจสอบความจริงเพียงใด ก็ไม่เป็นหลักประกันเพียงพอว่าจะไม่เกิดความผิดพลาด ซึ่งอาจเกิดจากความเห็นทางกฎหมายหรือการตีความกฎหมายที่อาจผิดพลาดได้¹⁹¹

4.2.2 ประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

เดิมศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจการไต่สวนหรือออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษานายเดี่ยวมีอำนาจตั้งที่ระบุไว้ในมาตรา 21 และมาตรา 22 (1) ถึง (5) แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และเมื่อพิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีไปแล้ว เห็นว่าโทษของจำเลยควรจำคุกเกินกว่าหกเดือน หรือปรับเกินกว่าสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือโทษปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้ว ก็ให้ศาลแขวงทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอาญาหรือศาลจังหวัดพิพากษาแล้วแต่กรณี¹⁹²

มาตรา 15 นี้เดิมทีเดิมมีข้อความว่า “ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งผู้พิพากษานายเดี่ยวมีอำนาจตั้งที่ระบุไว้ในมาตรา 21 และ 22”

มาตรา 21 เดิมคงมีข้อความอย่างเดียวกับมาตรา 21 ปัจจุบัน แต่มาตรา 22 เดิมทีเดิมมีข้อความว่า¹⁹³

“ในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาเพียงนายเดี่ยวก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้นได้ เมื่อ

(1) เป็นคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสองร้อยบาท หรือเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์นอกจากคดีพิพาทที่เกี่ยวกับฐานะบุคคลและสิทธิในครอบครัว

(2) เป็นคดีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ทั้งนี้จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินสองร้อยบาทหาได้ไม่”

¹⁹¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 604). เล่มเดิม.

¹⁹² คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 75). เล่มเดิม.

¹⁹³ แหล่งเดิม. หน้า 75-76.

“ถ้าเป็นคดีในศาลแขวง เมื่อผู้พิพากษานายเดี่ยวได้พิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีไปแล้วปรากฏว่าโทษของจำเลยควรจำคุกเกินกว่าหกเดือน หรือปรับเกินสองร้อยบาท ก็ให้ศาลแขวงทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอาญาหรือศาลจังหวัดพิพากษาแล้วแต่กรณี และมีอำนาจ

(1) ทำการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีแพ่ง ยกเว้นในกรณีที่ผู้ร้องสอดร้องขอเป็นโจทก์หรือจำเลย

(2) ทำการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญาทั้งปวง”

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2482 ได้ยกข้อความในวรรคสองของมาตรา 22 ซึ่งว่าด้วยอำนาจศาลแขวงมาบัญญัติไว้ในมาตรา 15 ซึ่งเป็นมาตราที่ว่าด้วยอำนาจศาลแขวงโดยตรง มาตรา 15 ซึ่งแก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2482 จึงมีข้อความว่า

“ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการไต่สวนหรือออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษานายเดี่ยวมีอำนาจดังที่ระบุไว้ในมาตรา 21 และมาตรา 22 (1) ถึง (4) แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม แต่เมื่อได้พิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีไปแล้ว ปรากฏว่าโทษของจำเลยควรจำคุกเกินกว่าหกเดือนหรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเกินกว่านี้ก็ให้ศาลแขวงทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอาญาหรือศาลจังหวัดพิพากษาแล้วแต่กรณี”

มาตรา 22 ได้แก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2482 เช่นกัน ซึ่งมีข้อความคล้ายคลึงกับมาตรา 22 ปัจจุบันเว้นแต่เรื่องไต่สวนในการชั้นสูตรพลิกศพยังไม่มีข้อยกเว้นเอาข้อความของมาตรา 22 ที่แก้ไขใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2482 มาไว้เป็นข้อสังเกตดังนี้¹⁹⁴

“ในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษานายเดี่ยวมีอำนาจเกี่ยวแก่คดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้นดังต่อไปนี้

(1) ทำการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีแพ่ง

(2) ทำการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา

(3) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินห้าร้อยบาท หรือเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์นอกจากคดีที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิตามสภาพบุคคล และสิทธิในครอบครัว

¹⁹⁴ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 76-78). เล่มเดิม.

(4) พิจารณาพิพาทภาคีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ทั้งนี้จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับเกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเกินกว่านี้หาได้ไม่

(5) พิจารณาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องเกินกว่าห้าร้อยบาทขึ้นไป แต่ไม่เกินสองพันบาท หรือคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าสามปีขึ้นไป แต่ไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับเกินกว่าสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ในคดีที่ผู้พิพากษานายเดียวมีแต่เพียงอำนาจพิจารณาไม่มีอำนาจพิพากษาตามอนุมาตรา 4 และอนุมาตรา 5 นั้น เมื่อจะพิพากษาคดีจะต้องมีผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยหนึ่งคนตรวจสอบและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วย”

ต่อมา พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ได้มีการแก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2499 เพิ่มอำนาจได้ส่วนในการชั้นสูตรพลิกศพเข้าไปเป็น อนุมาตรา (3) รวมเป็นหกอนุมาตราด้วยกัน ตามข้อความที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา 15 ว่าด้วยอำนาจศาลแขวงจึงต้องแก้ไขให้รับกัน ตามข้อความที่ใช้อยู่เวลานี้¹⁹⁵

ปัจจุบัน ศาลแขวงเป็นศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งคดีแพ่งคดีอาญา เช่น คดีเล่นการพนัน โสเภณี คดีจราจร หรือคดีอาญาโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือคดีแพ่งทุนทรัพย์ไม่เกินสามแสนบาท มีวิธีพิจารณาแตกต่างกันกับศาลชั้นต้นอื่น มีวัตถุประสงค์ให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็ว ให้เสร็จไปโดยรวดเร็ว โจทก์อาจฟ้องด้วยวาจาและจำเลยก็อาจให้การแก้คดีด้วยวาจาได้ ประชาชนได้รับความสะดวกไม่ต้องดำเนินคดีที่ศาลแพ่งศาลอาญา ซึ่งมีวิธีพิจารณาที่ยุ่งยากกว่า

คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะทำการไต่สวนหรือออกคำสั่งใด ๆ ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจดังที่ระบุไว้ในมาตรา 17¹⁹⁶ แห่งได้บัญญัติ “ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี และมีอำนาจทำการไต่สวน หรือมีคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษาคณะเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 24 และมาตรา 25 วรรคหนึ่ง”

¹⁹⁵ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 75-76). เล่มเดิม.

¹⁹⁶ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 (แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ พ.ศ. 2551), มาตรา 17.

ซึ่งอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวตามมาตรา 24 นั้นเป็นอำนาจที่ผู้พิพากษานายเดียวไม่ว่าจะอยู่ในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา มีอำนาจทั้งสิ้น กล่าวคือ

(1) ออกหมายเรียก หมายอาญา หรือหมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่นการออกหมายตามข้อนี้เป็อำนาจทั่ว ๆ ไปของผู้พิพากษาคณะเดียวจะกระทำได้ ไม่ต้องมีผู้พิพากษาอื่นลงชื่อร่วมด้วย แม้คดีนั้นจะไม่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคณะเดียว และใช้ได้ทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา ในการพิจารณาคดีของศาลตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด ศาลต้องออกหมายหลายครั้งตามคำขอของกลุ่มความหรือตามที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้เป็นไปตามกระบวนการพิจารณาหมายต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ต่างกันไปตามชนิดของหมาย ดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความ¹⁹⁷ เช่น หมายเรียก หมายอาญา หมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่น

(2) ออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งมีใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี หมายถึงคำสั่งใด ๆ ที่ศาลสั่งในทุกกรณีเกี่ยวกับการพิจารณาคดี เพื่อให้คดีดำเนินไปได้ตามกระบวนการพิจารณา เป็นคำสั่งตั้งแต่เริ่มฟ้องคดี ระหว่างพิจารณาคดีจนกว่าการพิจารณาคดีจะเสร็จสิ้นลง ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา คำสั่งตามข้อนี้เป็นคำสั่งที่ศาลต้องสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งในคดีแพ่งหรือคดีอาญาแต่มีใช่คำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีหรือเป็นไปในทางชี้ขาดข้อพิพาท ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของกลุ่มความนั้น ศาลมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความที่จะคอยควบคุมให้การพิจารณาดำเนินไปโดยยุติธรรมให้อยู่ในขอบเขตแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความเมื่อกลุ่มความดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อศาล บางกรณีกฎหมายบังคับให้ศาลมีคำสั่ง บางกรณีศาลมีอำนาจสั่งได้เองตามที่เห็นสมควรและตามความยุติธรรม บางเรื่องศาลต้องมีคำสั่งตามที่กลุ่มความร้องคำขอขึ้นมา¹⁹⁸

คำสั่งที่เป็นไปในทางชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีหมายความว่าไม่เฉพาะคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทโดยตรงเท่านั้น แต่รวมถึงคำสั่งที่มีผลเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีเพราะทำให้คดีสิ้นสุดลง ผู้พิพากษานายเดียวไม่มีอำนาจสั่ง เว้นแต่จะลงชื่อให้ครบองค์คณะ แต่สำหรับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ จึงมีอำนาจที่จะออกคำสั่งใด ๆ เกี่ยวแก่คดีที่อยู่ในอำนาจศาลได้ แม้ว่าจะเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีก็ตาม ดังนั้น จะเห็นได้ว่า

¹⁹⁷ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 76). เล่มเดิม.

¹⁹⁸ แหล่งเดิม. หน้า 76-77.

คำสั่งตามข้อนี้แม้มิได้ชี้ขาดข้อพิพาท ก็มีได้หมายความว่าไม่ต้องห้ามเสมอไป ถ้าออกคำสั่งนั้นทำให้มีผลเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทโดยทางอ้อมก็ต้องห้าม

อำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยวของศาลชั้นต้นตามมาตรา 25 มีดังนี้

1. ใ้สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาล ในคดีทั้งปวงคำร้องหรือคำขอตามข้อนี้ตามความหมาย นั้นมีคำร้องคำขอหลายประเภทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความให้ศาลใ้สวนก่อนมีคำสั่ง และมีคำร้องคำขอบางอย่างแม้กฎหมายไม่บัญญัติให้ทำการใ้สวน แต่ศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจทำการใ้สวนก่อนมีคำสั่งได้ เช่นการใ้สวนและมีคำสั่งในการชั้นอุทธรณ์คดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ใ้สวนกรณีนายประกันยื่นคำร้องว่าจำเลยถึงแก่ความตาย¹⁹⁹ เป็นต้น

2. ใ้สวนและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ใช่โทษทางอาญา แต่เป็นวิธีการที่ศาลใช้กับจำเลยในบางกรณี โดยคำนึงถึงความเหมาะสมในการที่จะต้องนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ วิธีการเพื่อความปลอดภัยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาตาม มาตรา 39 ได้แก่ กักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันทัณฑ์บน คุ่มตัวไว้ในสถานพยาบาล ห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยก็เพื่อเป็นการป้องกันการกระทำความผิด เพื่อความปลอดภัยของประชาชน การใ้สวนและคำสั่งดังกล่าวผู้พิพากษานายเดี่ยวมีอำนาจทำได้²⁰⁰

3. ใ้สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา การใ้สวนมูลฟ้อง คือการใ้สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีที่จำเลยต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 162 บัญญัติว่าในคดีราษฎรเป็นโจทก์ให้ใ้สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้อง ทั้งนี้เพื่อให้ศาลได้พิจารณารูปคดีในเบื้องต้นของโจทก์ก่อนว่ามีมูลเพียงพอที่ศาลควรรับคดีนั้นไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่²⁰¹

ผู้พิพากษาศาลแขวงมีอำนาจเฉพาะคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ผู้พิพากษาคณะเดียวของศาลแขวงทำการใ้สวนมูลฟ้องแล้วก็มีอำนาจทำคำสั่งได้ คือ ถ้าเห็นว่าคดีมีมูลก็มีคำสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา และถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูลก็มีอำนาจพิพากษายกฟ้องได้ ทั้งนี้คืออำนาจที่มีอยู่ตาม

¹⁹⁹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 78). เล่มเดิม.

²⁰⁰ แหล่งเดิม.

²⁰¹ จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 6) (หน้า 78-79), โดย คณิง ภาไชย, 2551, กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ลิขสิทธิ์ 2551 โดย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระราชบัญญัติศาลยุติธรรมมาตรา 17 จะมีปัญหาเฉพาะศาลชั้นต้นอื่น คือ ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี และศาลจังหวัดศาลเหล่านี้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ฟังตามมาตรา 18 มาตรา 19 วรรคสองสำหรับคดีอาญาที่เกินอำนาจผู้พิพากษานายเดียวตามมาตรา 25 (5) เช่นคดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ฐานปล้นทรัพย์ตามมาตรา 340 คดีเหล่านี้ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจทำการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งได้ตามมาตรา 25 (3) กล่าวคือ ถ้าเห็นคดีมูลก็สั่งให้ประทับฟ้องไว้พิจารณาได้ตามมาตรา 25 (3) ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 167 แต่ถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูลจะพิพากษายกฟ้องไม่ได้เพราะเป็นคำสั่งในทางวินิจฉัยข้อพิพาทแห่งคดีต้องห้ามตามมาตรา 24 (2) ผู้พิพากษานายเดียวไม่มีอำนาจออกคำสั่งนี้ได้ ดังนั้นจึงอาจวางหลักได้ว่าสำหรับผู้พิพากษานายเดียวของศาลชั้นต้นอื่น ยกเว้น ศาลแขวงหากเป็นคดีความผิดซึ่งมีอัตราโทษตามมาตรา 25 (5) ผู้พิพากษานายเดียวไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูลมีคำสั่งประทับฟ้องได้โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติศาลยุติธรรมมาตรา 25 (5) ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 167 แต่ถ้าเห็นว่าตามพยานหลักฐานชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดีโจทก์ไม่มีมูล ก็มีคำพิพากษายกฟ้องได้โดยอาศัยบทกฎหมายดังกล่าวข้างต้น แต่ถ้าเป็นคดีซึ่งมีอัตราโทษสูงกว่าที่กำหนดไว้ในมาตรา 25 (5) คือโทษจำคุกเกิน 3 ปี หรือปรับเกินหกหมื่นบาท ซึ่งคดีดังกล่าวผู้พิพากษานายเดียวของศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องแล้วหากเห็นว่าคดีมีมูลมีคำสั่งประทับฟ้องได้ แต่ถ้าเห็นว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูลจะพิพากษายกฟ้องไปแต่เพียงนายเดียวไม่ได้เพราะคดีดังกล่าวไม่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวจะพิจารณาพิพากษาได้²⁰²

4. กรณีการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทอย่างไรอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กำหนดแล้วไม่ได้ผู้พิพากษานายเดียวสามารถพิจารณาคดีที่มีอัตราโทษตามกำหนดไว้ แต่ถ้าพิจารณาแล้วจะพิพากษาลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือนหรือปรับเกิน 10,000 บาท ตามมาตรา 31 (2) ต้องให้ผู้พิพากษาตามที่มีตำแหน่งในมาตรา 29 (3) ลงลายมือชื่อหลังจากตรวจสำนวนคดีนั้นแล้วซึ่งได้แก่อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ส่วนคดีเกินอำนาจผู้พิพากษานายเดียว เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ปล้นทรัพย์

²⁰² พระราชบัญญัติศาลยุติธรรม (หน้า 78-79). เล่มเดิม.

มาตรา 340 ผู้พิพากษานายเดี่ยวไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา แต่ก็ยังมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณา บางประการตามมาตรา 24 และ 25 (1) ถึง (3) อันเป็นคำสั่งมิใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท แห่งคดี หรือมีอำนาจไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีแพ่งเช่นคำร้องขอฟ้อง คดีอย่างคนอนาถา หรือมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญาแต่ถ้าเห็นว่าไม่มีมูลก็ไม่มี อำนาจพิพากษาได้โดยลำพัง ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 31 (1) ต้องให้ผู้พิพากษาที่มี ตำแหน่งตามมาตรา 29 (3) ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษาหลังจากตรวจสำนวนคดีนั้นแล้ว หมายความว่า หากผู้พิพากษานายเดี่ยวไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาที่มีโทษจำคุกเกิน 3 ปี หรือปรับเกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับแล้วเห็นว่าคดีมีมูล ผู้พิพากษานายเดี่ยวนั้นมีอำนาจสั่งว่าคดีมีมูลให้ประทับฟ้องไว้ พิจารณาแต่เพียงลำพังเพราะเป็นไปตามมาตรา 25 (3) และไม่ขัดต่อมาตรา 24 (2) แต่ถ้าเห็นว่าคดีไม่มี มูลจะพิพากษายกฟ้องแต่เพียงลำพังไม่ได้เพราะเป็นคำสั่งเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี ต้องให้ผู้พิพากษามาตรา 29 (3) ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษา หรือจากตรวจสำนวนคดีนั้นแล้ว หลักการนี้บัญญัติขึ้นใหม่ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับปัจจุบันซึ่งแตกต่างกับพระธรรมนูญ ศาลยุติธรรมฉบับก่อน ๆ ที่บัญญัติผู้พิพากษาในศาลอย่างน้อยคนหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อ ในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วยโดยไม่ได้กำหนดตำแหน่งของผู้พิพากษาไว้²⁰³

การอธิบายถึงอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยวของศาลชั้นต้น ไปพร้อมกับอำนาจของศาล แหวงก็เพราะผู้พิพากษานายเดี่ยวของศาลแขวงมีอำนาจเช่นเดียวกับผู้พิพากษานายเดี่ยวของศาลชั้นต้น อื่น ๆ ข้อที่ต้องพิจารณาจะมีความแตกต่างกันเพียงว่าหากคดีใดอยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้วไม่ว่าคดีแพ่ง หรือคดีอาญา ผู้พิพากษานายเดี่ยวของศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาดังกล่าวจนถึงที่สุดไม่ว่าจะ เป็นการพิจารณาหรือการพิพากษาแต่ถ้าคดีที่อยู่ในอำนาจศาลชั้นอื่นก็จะต้องพิจารณาถึงอำนาจ ผู้พิพากษานายเดี่ยวของศาลชั้นต้นนั้น ว่าจะมีอำนาจเพียงใด เพราะองค์คณะของศาลชั้นต้นอื่นนอกจาก ศาลแขวงจะต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองนาย และต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคน²⁰⁴

ข้อสังเกต ศาลแขวงมีอำนาจในการพิจารณาตามที่ถูกจำกัดไว้ในมาตรา 24 มาตรา 25 วรรคหนึ่ง คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามมาตรา 17 ส่วนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัด หรือ ศาลอาญาศาลแขวงจึงไม่มีสิทธิที่รับคดีที่เกินอำนาจของศาลแขวงไว้พิจารณาวินิจฉัยได้ ซึ่งถ้าปรากฏ

²⁰³ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 85-86). เล่มเดิม.

²⁰⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม, มาตรา 26.

ภายหลังการพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น ไม่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยวที่จะพิจารณาพิพากษาได้ตามมาตรา 25 (5) ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นคดีที่ผู้พิพากษานายเดี่ยวมีอำนาจพิจารณาคดีได้ แต่ถ้าผู้พิพากษานายเดี่ยวเห็นว่าควรลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างเกินว่าหกเดือนหรือปรับเกินกว่าหนึ่งหมื่นบาทไม่ได้ กรณีเช่นนี้แบ่งได้เป็น 2 ประการ

1. อำนาจพิจารณา การที่จะทราบว่าเป็นคดีอาญาใดอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยวหรือศาลแขวงหรือไม่ก็ตอนตรวจคำฟ้องของโจทก์ว่าโจทก์ขอให้ลงโทษจำเลยตามกฎหมายมาตราใด กรณีของให้ศาลลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท ศาลแขวงโดยผู้พิพากษานายเดี่ยวสามารถพิจารณาได้ ซึ่งศาลต้องพิจารณาคดีว่าอยู่ในอำนาจศาลแขวงหรือไม่ด้วยการตรวจฟ้องถ้าคดีอยู่ในอำนาจศาลแขวงก็ให้รับฟ้องไว้พิจารณา แต่บางกรณีปรากฏว่าในทางพิจารณาภายหลังว่าความผิดนั้น โทษเกินอำนาจศาลแขวงก็เป็นบทนอกฟ้อง นอกความประสงค์ของโจทก์ ศาลแขวงพิจารณาพิพากษาได้ หรือกรณีที่โจทก์บรรยายฟ้องคดีว่าอยู่ในอำนาจศาลแขวง แต่โจทก์อ้างมาตราให้ลงโทษเกินอำนาจศาลแขวง ศาลแขวงก็สามารถที่จะรับคดีนี้ไว้พิจารณาได้ เนื่องจากกรณีเช่นนี้เป็นการอ้างบทมาตราผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 192²⁰⁵

อัตราโทษอย่างสูงที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับผู้พิพากษานายเดี่ยวนั้น ต้องดูทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ ถ้าอย่างใดอย่างหนึ่งสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ไม่อยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดี่ยวหรือศาลแขวง ไม่จำเป็นต้องพิจารณาทั้งโทษจำคุกหรือโทษปรับทั้งสองอย่าง

1.1 ความผิดกฎหมายหลายบท กรณีที่จำเลยกระทำความผิดต่อกฎหมายหลายบท ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 90 บัญญัติให้ใช้บทหนักลงโทษจำเลย เช่นนี้ต้องพิจารณาก่อนว่าคดีที่จำเลยกระทำความผิดฐานหนักสุดอยู่ในอำนาจของศาลแขวงหรือไม่ ถ้าบทหนักหรือบทใดเกินอำนาจศาลแขวงแม้ว่าจะมีบทอื่นที่มีอัตราโทษอยู่ในอำนาจศาลแขวงก็ตาม ศาลแขวงก็ไม่สามารถรับคดีที่จำเลยกระทำความผิดต่อกฎหมายหลายบทไว้พิจารณาพิพากษาได้²⁰⁶

²⁰⁵ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 87-88). เล่มเดิม.

²⁰⁶ แหล่งเดิม. หน้า 88.

1.2 ความผิดหลายกรรมต่างกัน หรือความผิดหลายกระทง ซึ่งเป็นการกระทำผิดต่างกรรมต่างวาระกันนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 160 บัญญัติว่า “ความผิดหลายกระทงจะรวมในฟ้องเดียวกันก็ได้ แต่ให้แยกกระทงเรียงเป็นลำดับกันไป...” เช่นนี้ โจทก์ฟ้องมาในสำนวนเดียวกันต่อศาลแขวง ก็พิจารณาอำนาจของศาลแขวงโดยถืออัตราโทษของแต่ละคน กระทงความผิดเป็นเกณฑ์ ถ้าความผิดแต่ละกรรมหรือกระทงอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท ศาลแขวงก็มีอำนาจรับคดีนั้นไว้พิจารณาพิพากษาได้ แม้ว่าเมื่อรวมความผิดแต่ละกรรมเข้าด้วยกันแล้วอัตราโทษจะเกินอำนาจศาลแขวงก็ตาม เนื่องจากถือว่ากระทงหนึ่งมีผลเท่ากับคดีหนึ่ง ซึ่งข้อนี้แตกต่างกับคดีแพ่งที่มีข้อเรียกร้องหลายข้อ

แต่ถ้าปรากฏว่ากระทงใดเกินอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา เช่นนี้ศาลแขวงไม่มีอำนาจรับคดีนั้นไว้พิจารณาพิพากษาได้ คดีเช่นนี้ โจทก์มีทางเลือกคือแยกฟ้องจำเลยเป็น 2 สำนวน กล่าวคือ สำนวนคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท ก็ให้ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ และอีกสำนวนคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกิน 3 ปี หรือปรับเกิน 60,000 บาท เช่นนี้ก็ให้ศาลที่อำนาจชำระ หรือจะรวมฟ้องคดีทั้งสองกระทงต่อศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี หรือศาลจังหวัด ซึ่งมีอำนาจสูงกว่า เนื่องจากศาลนั้น ๆ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงอยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 24 แต่ศาลที่มีอำนาจสูงกว่าเหล่านั้นอาจไม่รับและให้แยกไปฟ้องศาลแขวงก็ได้ถ้าคดีไม่เกี่ยวพันกัน²⁰⁷

1.3 คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา การกระทำความผิดอาญาบางกรณีก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นความเสียหายเกี่ยวกับตัวทรัพย์สิน ชีวิต ร่างกาย หรือการชื่อเสียง ฯลฯ เป็นเหตุให้ผู้เสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของจำเลยเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งได้ ซึ่งเรียกว่าคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งมีข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจศาลแขวง 2 ประการ กล่าวคือ

(1) มาตรา 43 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ว่างราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก น้อ โกง ชกขอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” คดีดังกล่าวนี้บางประเภทก็เป็นคดีที่

²⁰⁷ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 88-90). เล่มเดิม.

อยู่ในอำนาจที่ศาลแขวงจะพิจารณาพิพากษาได้ แม้ทุนทรัพย์เกินกว่า 300,000 บาท ศาลแขวงจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือไม่ ตามมาตรา 43 ไม่ได้จำกัดไว้แต่ประการใด เป็นการให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะเรียกทรัพย์หรือราคาคืนแทนผู้เสียหายไม่ว่าจำนวนเท่าใด มาตรา 44 ถือว่าคดีแพ่งนั้นเป็นส่วนหนึ่งแห่งคดีอาญา ตัวทรัพย์และราคาที่เรียกฟ้องรู้แน่นอนอยู่แล้ว ไม่ต้องนำสืบอะไรอีก แตกต่างกับเรื่องเรียกค่าเสียหาย ซึ่งเป็นหน้าที่ผู้เสียหายจะต้องนำสืบให้ได้ความ จึงให้พนักงานอัยการที่จะดำเนินคดีให้เสร็จไปในคราวเดียวไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ สะดวกแก่คู่ความ และทำให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว แม้ข้อเรียกร้องทางแพ่งจะมีจำนวนทุนทรัพย์คิดเป็นจำนวนเงินเกินกว่า 300,000 บาท ศาลแขวงก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้แต่การเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนตามมาตรา 43 จำกัดเฉพาะความผิดอาญารวม 9 ประเภท คดีอื่น ๆ นอกจากนี้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืน²⁰⁸

(2) ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเอง ต้องพิจารณาอำนาจศาลทั้งส่วนอาญาและส่วนแพ่ง ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมว่า ศาลแขวงมีอำนาจรับคดีนั้นไว้พิจารณาได้หรือไม่ มาตรา 43 มิได้ให้อำนาจพนักงานอัยการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ต่อศาลแขวงเป็นพิเศษแตกต่างกับผู้เสียหาย แต่เป็นบทบัญญัติที่ให้พนักงานอัยการซึ่งโดยปกติมีอำนาจฟ้องคดีอาญาให้อำนาจในทางแพ่งเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนแทนผู้เสียหายในคดีบางประเภทเท่านั้น มาตรา 43 จึงมิได้เกี่ยวข้องกับอำนาจศาลแต่อย่างใดตามมาตรา 40 ตอนท้ายที่ว่าพิจารณาคดีแพ่งก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็หมายความว่า การเรียกทรัพย์สินหรือราคา ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล โจทก์ต้องนำส่งหมายเรียก จำเลยมีสิทธิยื่นคำให้การ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาเป็นศาลแขวงคดีส่วนแพ่งซึ่งเกี่ยวเนื่องกันแม้ทุนทรัพย์จะเกินกว่า 300,000 บาท ศาลแขวงก็น่าจะมีอำนาจชำระคดีได้²⁰⁹

2. อำนาจพิพากษา คดีอาญาของศาลแขวง มีบัญญัติไว้ในมาตรา 17 ประกอบมาตรา 25

(5) ซึ่งศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ อัตราโทษอย่างสูงที่กฎหมายกำหนด

²⁰⁸ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 89-90). เล่มเดิม.

²⁰⁹ แหล่งเดิม. หน้า 90-91.

ไว้ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ทั้ง 2 ประการ แต่ตามมาตรา 25 (5) จำกัดการพิพากษาลงโทษจำคุกหรือปรับไว้คือจะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้ สำหรับในกรณีที่ผู้พิพากษาศาลแขวงพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไปแล้วเห็นว่าควรพิพากษายกฟ้องย่อมมีอำนาจทำได้เสมอ เว้นแต่เห็นควรพิพากษาลงโทษก็จะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาทไม่ได้ ส่วนการบังคับอย่างอื่นหรือที่เรียกว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยอยู่ในอำนาจศาลแขวงอยู่แล้ว เพราะเป็นอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยวของศาลชั้นต้นตามมาตรา 25 (5)

(1) กรณีมีการเพิ่มโทษลดโทษ อำนาจศาลแขวงที่จะลงโทษแก่จำเลยในคดีอาญาได้นั้นถือเกณฑ์กำหนดโทษที่จำเลยจะต้องได้รับจริง ๆ เป็นสำคัญ เพราะในบางคดีอาจจะมีการเพิ่มโทษและลดโทษแก่จำเลย เมื่อเหลือโทษในที่สุดเท่าไร โทษนั้นจึงเป็นโทษจริง ๆ ที่จำเลยจะได้รับ หากพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหนึ่งบาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือโทษอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างไม่เกินอัตรา²¹⁰ ก็อยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดี่ยวโทษที่รับจริงการกำหนดโทษที่ศาลแขวงจะลงแก่จำเลยดังกล่าวข้างต้น หมายความว่า เป็นโทษที่จะลงแก่จำเลยจริง ๆ เป็นสำคัญ คือบางทีอาจจะมีการเพิ่มโทษ ลดโทษ ในกรณีเช่นนี้ต้องถือเอาโทษที่ได้คิดเพิ่มหรือหักลดลงแล้ว มิใช่โทษที่ศาลวางครั้งแรก แต่เป็นโทษสุทธิที่จะลงแก่จำเลยจึงเป็นโทษตามความมุ่งหมายของกฎหมาย²¹¹

(2) คดีรอกการลงโทษ ในการพิพากษานั้นหากศาลแขวงพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยยังไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุก ควรรอกการลงโทษไว้ ศาลแขวงก็มีอำนาจรอกการลงโทษได้ แต่ถ้าจำเลยถูกศาลอื่นรอกการลงโทษไว้ ต่อมาภายหลังจำเลยกลับมากกระทำผิดอีกภายในระยะเวลาที่รอกไว้ เช่น ศาลจังหวัดพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายสาหัสจำคุกมีกำหนด 2 ปี แต่ให้รอกการลงโทษไว้มีกำหนด 2 ปี ต่อมาจำเลยได้มากกระทำผิดขึ้นอีก ศาลแขวงพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 6 เดือน ดังนี้ศาลแขวงมีอำนาจมีอำนาจที่จะนำโทษที่รอกไว้ 2 ปี ในคดีก่อนมาบวกกับโทษในคดีหลังด้วย รวมเป็นโทษจำคุก 2 ปี 6 เดือน ได้ไม่เกินอำนาจของศาลแขวงเพราะโทษจำคุก

²¹⁰ จาก LA 303 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 104), โดย สุขสมัย บุญเรือง, 2546, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์เกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. ลิขสิทธิ์ 2546 โดยชุมนุมสหกรณ์เกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

²¹¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 91). เล่มเดิม.

2 ปี ที่ศาลแขวงนำมาบวกนั้นมิใช่เป็นโทษจำคุกที่ศาลแขวงพิพากษาเอง เป็นโทษที่ศาลในคดีก่อนพิพากษากำหนดไว้แล้วศาลแขวงเพียงแต่นำมาบวกเข้าเท่านั้น และอีกประการหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 58 ก็ให้อำนาจศาลในคดีหลังที่จะทำเช่นนั้นได้

(3) ลงโทษเรียงกระทง ในกรณีที่โจทก์ฟ้องจำเลยหลายสำนวน และศาลสั่งรวมพิจารณาไปด้วยกัน หรือในคดีที่เป็นความผิดหลายกระทงซึ่งโจทก์รวมมาในฟ้องเดียวกัน คดีเช่นนี้เมื่อศาลแขวงพิจารณาเสร็จแล้วเห็นว่าจำเลยมีความผิดทุกสำนวนหรือทุกกระทง ศาลแขวงก็มีอำนาจพิพากษาลงโทษทุกสำนวน หรือเรียงกระทงตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 91 แม้โทษของจำเลยรวมทุกสำนวนหรือทุกกระทงเข้าด้วยกันแล้ว จะเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ตาม หากว่าแต่ละสำนวนหรือกระทงจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือไม่เกิน 10,000 บาท แต่เมื่อรวบรวมกันเกินกว่า 6 เดือน หรือปรับเกินกว่า 10,000 บาท หรือโทษทั้งสองสถานเกินกำหนดที่วางนี้ ศาลแขวงก็มีอำนาจพิพากษาได้ เพราะการลงโทษเช่นนี้ของศาลแขวงถือว่าเป็นการลงโทษในคดีหนึ่ง ๆ เท่ากัน ไม่ขัดต่อพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 17 มาตรา 25 (4) แต่อย่างไรก็ดี ยกตัวอย่างเช่น จำเลยถูกฟ้องว่าขโมยทรัพย์จำนวนหลายครั้งต่างเวลากัน หากศาลแขวงพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยคดีละไม่เกินกำหนด 6 เดือน แม้เมื่อรวมแล้วจะเกิน 6 เดือนก็ตาม²¹² หากลงโทษเกินกว่าอัตราดังกล่าว ผู้พิพากษาศาลแขวงนายเดียนั้นจะปฏิบัติตามมาตรา 29 และมาตรา 31 (2) กล่าวคือจะต้องให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวง ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษา หลังจากได้ตรวจสำนวนแล้ว ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27 กำหนดให้ผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อเพื่อที่ศาลแขวงจะได้มีอำนาจพิพากษาจำคุกจำเลยได้อย่างสูงเกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท แต่ไม่จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท

4.2.3 ความแตกต่างระหว่างในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง กับการดำเนินคดีอาญาในศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง

1. องค์คณะในการพิจารณาคดี พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 17 กำหนดให้ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งผู้พิพากษานายเดียนั้นมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 24 และมาตรา 25 วรรคหนึ่ง ศาลแขวงจึงมีองค์คณะผู้พิพากษานายเดียนั้น ย่อมมีอำนาจตามมาตรา 24 มาตรา 25 (1) ถึง (5) แม้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงจะจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษา 2 คน พิจารณา

²¹² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 92). เล่มเดิม.

พิพากษาคดีใดที่ศาลแขวงรับไว้ และอยู่ในกรอบอำนาจของศาลแขวงก็ตาม ก็ไม่มีอำนาจเกินไปกว่า ผู้พิพากษา นายเดียวไปได้ กล่าวคือจะพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินกว่านี้ไม่ได้ จะต้องปฏิบัติตามมาตรา 29 ประกอบมาตรา 31 (2) โดยให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงหรืออธิบดีผู้พิพากษาภาคแล้วแต่กรณีตรวจสำนวนลงลายมือชื่อทำคำพิพากษาคด้วย²¹³ ตามมาตรา 26 บัญญัติว่า “ ภายใต้บังคับมาตรา 25 ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้น นอกจากศาลแขวงและศาลยุติธรรมอื่นซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนและต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคน จึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งหรือคดีอาญาทั้งปวง”

ศาลจังหวัดเป็นศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 2 การที่จะพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงได้เต็มอำนาจศาล คือ ตามมาตรา 18 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม จึงต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 คน เป็นองค์คณะ และตามมาตรา 26 ยังกำหนดว่าจะต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคน ผู้พิพากษาประจำศาลคือใครนั้นตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 15 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้ที่ จะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาประจำศาลจะต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาและได้รับการศึกษาอบรมจากสำนักงานศาลยุติธรรมมาแล้วตามระยะเวลาที่ประธานศาลฎีกากำหนดโดยความเห็นชอบของ ก.ต. แต่ต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งปี...” ดังนั้นผู้พิพากษาประจำศาลก็จะต้องแต่งตั้งมาจากผู้ช่วยผู้พิพากษาซึ่งได้รับการศึกษาอบรมมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี แต่ถ้าพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษามากกว่า 2 คน ก็เป็นการชอบ เพราะมาตรา 26 จำกัดจำนวนชั้นต่ำไว้เท่านั้น และถ้ามีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลยุติธรรมอื่นกำหนดในเรื่ององค์คณะไว้เป็นอย่างอื่นก็ต้องถือจำนวนองค์คณะตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลยุติธรรมอื่น ๆ นั้น²¹⁴

ถ้าผู้พิพากษาไม่ครบองค์คณะ 2 คน เช่นผู้พิพากษาศาลจังหวัดเพียงคนเดียวก็ไม่มีอำนาจเต็มตามอำนาจศาล คงมีอำนาจเท่ากับผู้พิพากษานายเดียวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 24 และ

²¹³ จาก คำอธิบายระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 7 ปรับปรุงใหม่) (หน้า 182), โดย ไพโรจน์ วายุภาพ, 2553, กรุงเทพฯ : วิญญูชน. ลิขสิทธิ์ 2553 โดยสำนักพิมพ์ วิญญูชน.

²¹⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 96-97). เล่มเดิม.

มาตรา 25 วรรคหนึ่ง ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจอย่างไรบ้างได้อธิบายมาแล้ว ข้อที่ควรจดจำก็คือ เนื่องจากศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง เช่น ศาลแพ่ง ศาลอาญา เป็นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง หรือทุกด้วยทกกฎหมายแต่ต้องพิจารณาในเรื่ององค์คณะด้วย หากเป็นการพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่ครบองค์คณะ เช่นกรณีถ้าในการไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูลสามารถประทับฟ้องได้เลย เพราะมิใช่การวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี แต่ถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูลควรยกฟ้อง จะพิพากษายกฟ้องไปเพียงนายเดียวไม่ได้ เพราะขัดกับพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 24 (2) กรณีเช่นนี้ต้องดำเนินการตามมาตรา 29 (3) เพราะถือว่าเป็นกรณีตามมาตรา 31 (1) คือต้องให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษภาคหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาล แล้วแต่กรณีตรวจสำนวนแล้วลงลายมือชื่อทำคำพิพากษา

การพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวงนั้นมีความแตกต่างกัน เนื่องจากการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงนั้นอยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี และมีอำนาจไต่สวน หรือมีคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 24 และมาตรา 25 วรรคหนึ่ง การใช้อำนาจของศาลแขวงนอกจากเป็นไปตามอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวแล้ว ยังต้องพิจารณาเขตอำนาจศาลแขวงประกอบด้วย กล่าวคือแม้จะมีผู้พิพากษาในศาลแขวง 2 หรือ 3 คน นั่งพิจารณาคดีก็ไม่ทำให้ศาลแขวงมีอำนาจเพิ่มขึ้นเท่ากับศาลแพ่ง ศาลอาญา หรือศาลจังหวัด²¹⁵ ซึ่งองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาในศาลแพ่ง ศาลอาญา หรือศาลจังหวัด นอกจากจากศาลแขวงนั้นมีผู้พิพากษา 2 นายเป็นองค์คณะ

2. การทำฟ้องคดีอาญา

คดีอาญาทั่วไปในศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง มาตรา 158²¹⁶ บัญญัติให้ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ ทั้งนี้วันแต่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายใดบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เช่น การฟ้องคดีอาญาในศาลแขวงอาจกระทำได้ด้วยวาจาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19 เป็นต้น²¹⁷

²¹⁵ จาก ระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 96-97), โดย สมหมาย จันเริง, 2546, กรุงเทพฯ : วิญญูชน. ลิขสิทธิ์ 2546 สำนักพิมพ์ วิญญูชน.

²¹⁶ มาตรา 158 บัญญัติว่า “คำฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ...”.

²¹⁷ จาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (หน้า 5), โดย สมชัย ฑิตมาตุตมาร ข, 2552, กรุงเทพฯ : พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย). ลิขสิทธิ์ 2552 สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย).

ส่วนการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาในศาลแขวง โจทก์ต้องมาศาลแถลงฟ้องด้วยวาจาต่อศาลในวันฟ้องด้วยวาจานั้น หากในวันดังกล่าวโจทก์ไม่ได้มาศาล ย่อมไม่อาจฟ้องด้วยวาจาได้ ศาลเองก็ไม่อาจพิจารณาพิพากษาลงโทษหรือพิพากษายกฟ้องจำเลยได้ เมื่อในวันยื่นฟ้อง พนักงานอัยการโจทก์ไม่มาศาล แต่ให้เจ้าหน้าที่มาศาลยื่นคำฟ้องตามแบบพิมพ์คำฟ้องด้วยวาจากรณีจึงต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ²¹⁸

3. การพิจารณาคดี ตามมาตรา 162 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้วให้ศาลจัดการส่งต่อไปนี้

(1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตามอนุมาตรา (2)

(2) ในคดีอาญาพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา

คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จำเลยถือว่าอยู่ในฐานะจำเลยตามกฎหมายแล้ว จึงมีสิทธิฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ เว้นแต่คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลซึ่งถือว่าเด็ดขาดตามมาตรา 170 วรรคหนึ่ง เพราะคดีที่อัยการเป็นโจทก์จำเลยอยู่ในฐานะจำเลยทันทีที่พนักงานอัยการ

²¹⁸ ฎ.4074/2548. พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯ มาตรา 19 บัญญัติให้โจทก์อาจฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ หากจะฟ้องด้วยวาจา โจทก์ต้องแจ้งต่อศาลถึงชื่อ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลย ฐานความผิด การกระทำที่อ้างว่าจำเลยใดกระทำความผิด ข้อเท็จจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ศาลจะบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงชื่อไว้ ดังนั้น โจทก์จึงต้องมาศาลกล่าวฟ้องจำเลยต่อศาลด้วยวาจาให้ได้สาระตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าว การที่โจทก์ให้พนักงานธุรการนำบันทึกการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจามาเสนอต่อศาลชั้นต้น และเจ้าหน้าที่ของศาลได้ประทับตราพนักงานรับฟ้องไว้ โดยสภาพของบันทึกดังกล่าวไม่ใช่การฟ้องคดีอาญาต่อศาลด้วยวาจา แต่เป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานเพื่อจะฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาด้วยวาจา และเป็นความสะดวกที่ศาลจะบันทึกการฟ้องด้วยวาจาลงในแบบพิมพ์ของศาลได้รวดเร็วขึ้นเท่านั้น ดังนั้น การที่ในวันดังกล่าวโจทก์ไม่ได้มาศาล จึงไม่อาจฟ้องคดีด้วยวาจาได้ ศาลเองก็ไม่อาจพิจารณาพิพากษาลงโทษหรือพิพากษายกฟ้องจำเลยได้ กรณีต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ.

ยื่นฟ้อง²¹⁹ ไว้แล้วเมื่อกระบวนการพิจารณาในการไต่สวนมูลฟ้องซึ่งถือว่าเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์เพื่อให้ทราบว่าคุณโจทก์มีมูลตามข้อหาความผิดที่ฟ้องจำเลยหรือไม่ ตามมาตรา 2(12) ที่บัญญัติว่า การไต่สวนมูลฟ้อง หมายความว่าถึงกระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหา มาตรา 162 วรรคสอง คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึงบัญญัติเพียงไม่ให้จำเลยที่จะนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเท่านั้น แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยมีทนายมาช่วยเหลือ

แม้จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่มาตรา 165 วรรคสอง ก็มีบัญญัติห้ามจำเลยที่จะนำพยานเอกสารมาประกอบการซักค้านพยานโจทก์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง และเมื่อพยานโจทก์ยอมรับ ศาลก็รับฟังพยานเอกสารที่จำเลยอ้างส่งประกอบการถามค้านนั้นได้ทำนองเดียวกับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์

กรณีเช่นนี้ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งอย่างไรแล้วห้ามมิให้จำเลยอุทธรณ์คดีอาญาดังกล่าวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 แต่ถ้าเป็นกรณีคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัดนั้นถ้าคดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีโทษจำเลยเกินกว่าสามปีหรือไม่อยู่ในข้อห้ามตามมาตรา 193 ทวิ เช่นนี้ไม่ถูกจำกัดสิทธิในการห้ามมิให้อุทธรณ์แต่อย่างไร

การไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น ซึ่งมีผลจากการมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะจำเลยและเมื่อไม่อยู่ในฐานะเป็นจำเลยตามกฎหมายที่จะถือว่าเป็นคู่ความในคดีตามมาตรา 2 (15) ไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งศาลอย่างไรได้เลย แม้คดีที่ศาลชั้นต้นไม่รับฟ้องโจทก์ และศาลอุทธรณ์สั่งให้ศาลชั้นต้นรับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณา เป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับศาล จำเลยยังมิได้เข้ามาสู่ฐานะเป็นคู่ความ เพราะศาลยังไม่ได้รับฟ้องและ

²¹⁹ ฎ.1440/2493 (ป). อัยการผู้ช่วยที่มีอำนาจลงนามเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ เพราะอัยการผู้ช่วยก็เป็นพนักงานอัยการ(พ.ร.บ.อัยการ 2478มาตรา 11) จึงอาจเป็นโจทก์ในคดีอาญาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28(1) ประกอบกับพ.ร.บ.อัยการ 2478 มาตรา 19(1).

ศาลชั้นต้นสั่งไม่ประทับฟ้องที่อัยการเป็นโจทก์ โดยเห็นว่าผู้ลงนามเป็นโจทก์นั้นไม่มีอำนาจเป็นโจทก์ ศาลอุทธรณ์ยกคำสั่งศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นประทับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณาต่อไปนั้น จำเลยย่อมฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ได้ เพราะคดีที่อัยการเป็นโจทก์ เมื่อยื่นฟ้องก็ถือว่า ผู้ถูกฟ้องตกเป็นจำเลยทันที ผิดกับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ผู้ถูกฟ้องไม่เป็นจำเลยจนกว่าศาลจะประทับฟ้อง (ประชุมใหญ่ครั้งที่ 21/2493).

หมายเรียกจำเลยเข้ามาในคดี จำเลยจึงไม่มีสิทธิจะฎีกา ซึ่งจำเลยจะฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ให้ศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องต่อไปนั้นไม่ได้ เพราะก่อนศาลประทับฟ้อง จำเลยยังไม่มีฐานะเป็นจำเลย เป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์เท่านั้นต้องห้ามมาตรา 165 ส่วนคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำสั่งศาลชั้นต้นที่เห็นว่าคดีไม่มีมูลให้ศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องต่อไปจำเลยฎีกาไม่ได้ และคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำสั่งของศาลชั้นต้นที่เห็นว่าโจทก์ทิ้งฟ้องและให้จำหน่ายคดีจำเลยฎีกาไม่ได้

แต่การไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา ที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญานั้นจำกัดอยู่แต่เฉพาะคดีที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวในศาลชั้นต้นที่จะพิจารณาพิพากษาได้เท่านั้น คือ คดีอาญาซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งเกินอัตราดังกล่าวไม่ได้ ดังนั้น เมื่อคดีอาญาใดอยู่ในอำนาจของศาลแขวงแล้วผู้พิพากษานายเดียวในศาลแขวงก็มีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งได้ ไม่ว่าคำสั่งดังกล่าวจะเป็นคำสั่งว่าคดีมีมูลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 167 หรือหากเห็นว่าคดีไม่มีมูล ควรพิพากษายกฟ้องผู้พิพากษานายเดียวในศาลแขวงก็เป็นองค์คณะที่จะมีคำพิพากษายกฟ้องได้

กรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ทั้งในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและคดีอาญาทั่วไป เมื่อศาลมีคำสั่งว่าคดีไม่มีมูลเช่นคดีต้องห้ามมิให้ผู้ถูกฟ้องอุทธรณ์ในคดีดังกล่าวโดยถูกจำกัดห้ามมิให้อุทธรณ์ทั้งคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและคดีอาญาทั่วไป เนื่องจากยังไม่ถืออยู่ในฐานะจำเลยตามกฎหมายที่จะถือเป็นคู่ความในคดีตามมาตรา 2 (15) จึงไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งศาลอย่างไรได้เลย

สำหรับศาลชั้นต้นอื่นที่มีศาลแขวงถ้าผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบราชการศาลในศาลชั้นต้นจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษา 2 คน เป็นองค์คณะ ผู้พิพากษานายเดียวในองค์คณะดังกล่าวก็มีอำนาจตามมาตรา 25(1) ถึง (3) ส่วนอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาตามมาตรา 25(4) และ(5) ของผู้พิพากษานายเดียวจำกัดอยู่เท่าเดิม²²⁰

²²⁰ คำอธิบายระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 7ปรับปรุงใหม่) (หน้า 169). เล่มเดิม.

4. การพิพากษาคดี

กรณีแรก ศาลแขวงได้พิจารณาคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวงแล้ว ผู้พิพากษานายเดี่ยวของศาลแขวงก็มีอำนาจที่จะพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือโทษอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างไม่เกินอัตราที่กล่าวแล้ว

กรณีที่สอง เมื่อผู้พิพากษาศาลแขวงนายเดี่ยวได้พิจารณาคดีซึ่งอยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้ว ต้องการที่จะลงโทษจำคุกจำเลยเกินหกเดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวมาแล้วจะต้องให้ผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยนายหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วยจึงจะกระทำได้²²¹

การฟ้องคดีอาญาทั่วไปที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัดหรืออำนาจศาลอาญา เมื่อศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลดังกล่าวแล้วศาลจังหวัดหรือศาลอาญามีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงที่มีใ้ได้อยู่ในอำนาจศาลยุติธรรมอื่นได้ทั้งสิ้นตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติศาลยุติธรรม ที่บัญญัติว่า ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงที่มีใ้ได้อยู่ในอำนาจศาลยุติธรรมอื่นได้แล้วแต่การคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น แม้คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดี่ยวนั้นจะมีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาทมีอำนาจพิพากษาจำคุกจำเลยได้อย่างสูงไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งเกินอัตราดังกล่าวไม่ได้ แต่ถ้าศาลแขวงจะลงโทษเกินกว่าอัตราดังกล่าวผู้พิพากษาศาลแขวงนายเดี่ยวนั้นจะปฏิบัติตามมาตรา 29 และมาตรา 31 (2) กล่าวคือจะต้องให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวง ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษา หลังจากได้ตรวจสำนวนแล้ว ซึ่งต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงที่มีใ้ได้อยู่ในอำนาจศาลยุติธรรมอื่นได้ทั้งสิ้น

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการลงโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง ของการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น ได้แตกต่างการพิจารณาพิพากษาของศาลจังหวัดหรือศาลอาญาทั่วไปอย่างชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาพิพากษาของศาลจังหวัดหรือศาลอาญาทั่วไปนั้น องค์คณะในการพิจารณาพิพากษานั้นมี 2 นายมาตั้งแต่เริ่มกระบวนการพิจารณาพิพากษา

²²¹ LA 303 พระราชบัญญัติศาลยุติธรรม (หน้า 103). เล่มเดิม.

แต่ในคดีอาญาที่อยู่ในอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาทผู้พิพากษาจะมีอำนาจพิพากษาจำคุกจำเลยได้อย่างสูงเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาทนั้นกลับให้แก่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวง ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษา หลังจากได้ตรวจสอบสำนวนแล้ว ซึ่งไม่ได้มีการร่วมการพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวจริงมาแต่เริ่มแรก ทั้งๆ ที่เป็นการพิพากษาคดีซึ่งเป็นการกระทบสิทธิของจำเลยในกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาทมีอำนาจพิพากษาจำคุกจำเลยได้อย่างสูงเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท อย่างเห็นได้อย่างชัดเจนเป็นอย่างมาก ดังเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

เนื่องจากศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ คดีอาญามีอำนาจภายในขอบเขตจำกัดเท่าที่ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจ นั่นคือศาลแขวงต้องการองค์คณะผู้พิพากษานายเดียว จุดประสงค์เพื่อให้ความสะดวกแก่ประชาชนผู้มีพรรคคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ต้องไปพิจารณายังศาลใหญ่ ๆ อันมีคดีสำคัญมาก ต้องเสียเวลาปะปนกันและต้องรอคดีตามลำดับก่อนหลัง ถ้าช้าไม่สะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงจะเป็นไปโดยรวบรัดและรวดเร็วเช่นการให้ฟ้องคดีด้วยวาจา²²²

5. การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง หลักทั่วไปคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงทั้ง โจทก์และจำเลย ส่วนปัญหาข้อกฎหมายโจทก์จำเลยย่อมอุทธรณ์ได้เสมอ แต่จำเลยมีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ถ้าเข้าข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ถ้าเข้าข้อยกเว้นดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 22 เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ คือ จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาลรอกการลงโทษไว้ ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือจำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท”

ดังนั้น จำเลยที่ถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งในตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 22 จำเลยย่อมอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงคัดค้านคำพิพากษาของศาลแขวง ไปศาลอุทธรณ์หรือศาล

²²² จาก คำบรรยายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 53), โดย ประมุข ศวัสค์มิ่งมงคล, 2521, กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ลิขสิทธิ์ 2521 โดย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทธรณ์ภาคได้แล้ว แต่โจทก์จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงโดยอ้างว่าศาลแขวงมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยอย่างไรอย่างหนึ่งใน 4 ประการหาได้ไม่ ซึ่งการอุทธรณ์มีสาระสำคัญ 4 ประการดังต่อไปนี้²²³

(1) การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง กฎหมายห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงทุกฝ่าย ไม่ว่าจะโจทก์ โจทก์ร่วมหรือจำเลยคนใดคนหนึ่งในคดีนั้นๆ ห้ามมิให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงทั้งสิ้น เว้นแต่ กรณีผู้ร้องซึ่งเป็นบุคคลภายนอกยื่นคำร้องขอคืนของกลางถือว่าไม่ใช่คู่ความ ตามมาตรา 22 ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในเรื่องขอคืนของกลางได้

(2) การอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมาย โจทก์จำเลยสามารถอุทธรณ์ได้เสมอไม่มีกฎหมายห้าม

(3) ข้อยกเว้นที่กฎหมายให้คู่ความอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 22 ทวิ กล่าวคือ

“ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 22 ถ้าผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลแขวงพิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์หรืออธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือพนักงานอัยการซึ่งอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) ได้มอบหมายลงชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป...

คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 22 คู่ความอาจอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าได้ปฏิบัติตามมาตรา 22 ทวิ ซึ่งแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

(1) ถ้าผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นหรือผู้พิพากษาที่ลงชื่อในคำพิพากษาคดีนั้นหรือผู้พิพากษาที่ทำความเห็นแย้งในคำพิพากษานั้น อนุญาตให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงนั้นได้²²⁴

กรณีที่จะถือได้ว่า ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นหรือผู้พิพากษาที่ลงชื่อในคำพิพากษาหรือผู้พิพากษาที่ทำความเห็นแย้งในคำพิพากษานั้นอนุญาตให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว เพราะ

²²³ จาก “วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงและศาลเยาวชนและครอบครัว,” โดย วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, 2549, เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 : วิธีพิจารณาความอาญา หน่วยที่ 11-15 (ปรับปรุงครั้งที่ 1), หน่วยที่ 14, หน้า 34-35. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เจ้าของลิขสิทธิ์.

²²⁴ แหล่งเดิม. หน้า 36.

การอนุญาตให้อุทธรณ์นั้นจะต้องมีข้อความปรากฏว่าผู้พิพากษาได้บันทึกไว้ว่า “ข้อความที่ศาลชั้นต้นตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์”

(2) อธิบดีกรมอัยการ (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นอัยการสูงสุด) หรือพนักงานอัยการซึ่งได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) ลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ของผู้ยื่นอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันสมควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย ดังนี้ คู่ความฝ่ายนั้นยอมมีสิทธิอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้

สำหรับการฎีกานั้น มิได้มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษ จึงต้องบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยฎีกา

6. การนำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 กล่าวคือ เฉพาะคดีอาญาซึ่งอยู่ในเขตท้องที่ที่มีใ้ได้อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงศาลใดศาลหนึ่งและเป็นคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามกฎหมายไม่เกินอำนาจศาลแขวง การที่กฎหมายกำหนดเช่นนี้นับว่าเป็นวิธีการพิเศษอีกประการหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาที่ไม่สามารถเปิดทำการศาลแขวงขึ้นทั่วประเทศตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง ดังจะได้ศึกษาเหตุผลและวัตถุประสงค์ในการนำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด เหตุผลที่ยังไม่นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงไปใช้ในศาลจังหวัดทั่วประเทศ หลักเกณฑ์การนำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัดและการยื่นฟ้องคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงต่อศาลจังหวัด เนื่องจากการเปิดศาลขึ้นแต่ละแห่งเป็นเรื่องที่มีปัญหามากโดยเฉพาะปัญหาทางด้านงบประมาณและกำลังคน รวมทั้งสถิติคดีในหลายท้องที่ไม่มากถึงขนาดที่จะเปิดทำการศาลแขวงขึ้น จึงไม่สามารถเปิดทำการศาลแขวงได้ทั่วประเทศ การที่ไม่สามารถเปิดทำการศาลแขวงใดทั่วประเทศ เป็นเหตุให้เกิดความไม่เสมอภาคกันในด้านปัญหากฎหมายคือการดำเนินคดีอาญาความผิดฐานเดียวกันจะใช้วิธีพิจารณาแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับว่าเป็นคดีอยู่ในเขตที่มีศาลแขวงเปิดทำการหรือไม่ หากเป็นคดีอยู่นอกเขตศาลแขวงก็ต้องดำเนินคดีในศาลจังหวัดโดยใช้หลักทั่วไปในการพิจารณาพิพากษาคดีเหมือนกับการดำเนินคดีอุกฉกรรจ์ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการที่ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้ากว่าที่ใช้กันอยู่ในศาลแขวง ด้วยเหตุนี้จึงมี

พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

(1) เพื่อให้ประชาชนมีความเสมอภาคกันทางด้านกฎหมาย โดยได้รับผลปฏิบัติทางคดีเท่าเทียมกัน

(2) เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีที่อยู่ในบังคับพระราชบัญญัตินี้เป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งย่อมส่งผลให้เกิดประโยชน์ในด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย

4.3 ลักษณะการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ไทย

“การอุทธรณ์ฎีกา” คือ “กระบวนการร้องขอให้ทางกฎหมาย” อย่างหนึ่ง ที่เป็นการกระทำต่อศาลที่สูงกว่าเพื่อให้มีการแก้ไขหรือยกเลิกเพิกถอนคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขหรือยกเลิกเพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาด²²⁵ ลักษณะของการอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นกระบวนการที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยศาลที่สูงกว่าและในขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการที่จะส่งผลให้ “สภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบ” หรือการถึงที่สุดของคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีนั้นต้องยืดเวลาออกไป

การอุทธรณ์ในความหมายทางวิชาการ คือ การขอให้ศาลที่สูงกว่าตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ฉะนั้น ศาลอุทธรณ์จึงเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง แต่อย่างไรก็ตามในระบบกฎหมายไทยไม่ได้เป็นไปดังกล่าว เนื่องจากในกฎหมายของไทยเรามีการอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายไปยังศาลอุทธรณ์ แต่ศาลชั้นอุทธรณ์ไม่ได้เป็นศาลพิจารณา การอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายไทยจึงผิดหลักเกณฑ์ทางวิชาการ เพราะการทบทวนการให้ปากคำในสำนวนที่ศาลชั้นต้นได้บันทึกไว้แล้ววินิจฉัยคดีโดยอาศัยประสบการณ์ของผู้พิพากษาที่เคยนั่งพิจารณาคดีแล้วซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้นเป็นการมองข้ามจิตวิทยาทำให้การพยานบุคคล ผิดหลักตรรกศาสตร์โดยสิ้นเชิง และการที่ได้กระทำกันมาดังกล่าวไม่มีพื้นฐานทางศาสตร์ใดสนับสนุน²²⁶

²²⁵ จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคการดำเนินคดี (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม) (หน้า 445), โดย คณิต ฒ นคร ข, 2552, กรุงเทพฯ : วิทยุชน. ลิขสิทธิ์ 2552 โดยสำนักพิมพ์ วิทยุชน.

²²⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 605-606). เล่มเดิม.

ระบบการอุทธรณ์ตามกฎหมายไทยที่เป็นปัจจุบันหากมองกันเผิน ๆ ก็จะทำให้หลงเข้าใจผิดไปว่าเป็นระบบที่ให้สิทธิมากกว่าในต่างประเทศ แต่แท้จริงแล้วเป็นระบบที่ทำให้ค่าใช้จ่ายของจำเลยและรัฐเพิ่มขึ้นเป็นการกระทบต่อประสิทธิภาพของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทุกชั้นศาลที่สมควรได้รับการแก้ไขปรับปรุง²²⁷ ซึ่งเหตุจำเป็นที่ต้องมีการอุทธรณ์ เนื่องจากผู้พิพากษาเป็นเพียงบุคคลธรรมดาที่อาจผิดพลาดบกพร่องในการวินิจฉัยและสั่งคดีได้ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากความไม่รู้ ความไม่ละเอียดรอบคอบพอ หรือความผิดพลาด ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวผู้พิพากษาเองประกอบกับพยานหลักฐานที่ผู้พิพากษาใช้ประกอบในการวินิจฉัยซึ่งขาดคดีก็อาจเกิดความผิดพลาดบกพร่องได้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นการที่ผู้พิพากษามีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีกรณีก็อาจมีความจำเป็นที่จะต้องมีการอุทธรณ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรม

4.3.1 การอุทธรณ์คดีอาญาของไทย

มาตรา 193 บัญญัติว่า “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่ถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ”

ดังนั้นการอุทธรณ์ จึงเป็นการคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น การอุทธรณ์จึงต้องเป็นอุทธรณ์ตามกฎหมายก็ต่อเมื่อผู้อุทธรณ์ยื่นเข้ามาในอุทธรณ์ว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นนั้นผิดหรือผิดพลาดและขอให้มีการแก้ไข อุทธรณ์จึงไม่ใช่คำฟ้อง เพราะคำฟ้องเป็นการเสนอข้อหาต่อศาล

(1) ผู้มีสิทธิอุทธรณ์ตามกฎหมายไทย²²⁸ ได้แก่ จำเลย พนักงานอัยการ และผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนั้นเป็นผู้ที่มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาได้ภายในข้อจำกัดและเงื่อนไขที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ นอกจากโจทก์และจำเลยแล้วผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีก็มีสิทธิอุทธรณ์ได้เป็นต้นว่าเจ้าของทรัพย์ของกลางในคดีเรื่องของกลาง และทนายจำเลย ในส่วนที่เกี่ยวกับพนักงานอัยการนั้น นอกจากจะอุทธรณ์ฎีกาในทางเป็นโทษแก่จำเลยแล้ว ยังอาจอุทธรณ์ฎีกาในทางเป็นคุณแก่จำเลยได้ด้วย ส่วนความเห็นของกรมอัยการที่เห็นว่า พนักงานอัยการไม่มีหน้าที่ที่จะดำเนินคดีแทนจำเลยหรือ

²²⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 606). เล่มเดิม.

²²⁸ แหล่งเดิม. หน้า 608-610.

เจ้าทรัพย์สินนั้น ไม่ถูกต้องเป็นอย่างยิ่งเพราะเท่ากับทำให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ในเนื้อหาไป เหตุนี้ผู้เขียนจึงไม่เห็นพ้องด้วยกับความเห็นของกรมอัยการ

(2) ศาลที่มีหน้าที่ในการรับอุทธรณ์²²⁹

มาตรา 198 บัญญัติว่า “ การยื่นอุทธรณ์ ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง

ให้เป็นหน้าที่ของศาลชั้นต้นตรวจอุทธรณ์ว่าควรจะรับส่งขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือไม่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าเห็นว่าไม่ควรรับให้จดเหตุผลไว้ในคำสั่งของศาลนั้นโดยชัดเจน”

กรณีผู้อุทธรณ์ซึ่งต้องขังหรือต้องจำคุกอยู่ในเรือนจำอาจยื่นอุทธรณ์ต่อพศติภายในกำหนดอายุอุทธรณ์เพื่อส่งต่อไปยังศาลชั้นต้นและแม้การส่ง ไปถึงศาลชั้นต้นจะพ้นกำหนดอายุอุทธรณ์ก็ถือว่าเป็นการยื่นที่ถูกต้องแล้ว

อุทธรณ์ต้องใช้แบบพิมพ์ที่ศาลกำหนด ถ้าไม่ปฏิบัติตาม ศาลจะสั่งไม่รับ

มาตรา 199 บัญญัติ “ ผู้อุทธรณ์ซึ่งต้องขังหรือต้องจำคุกในเรือนจำ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อพศติภายในกำหนดอายุอุทธรณ์ เมื่อได้รับอุทธรณ์นั้นแล้ว ให้พศติออกไปรับแก่ผู้ยื่นอุทธรณ์แล้วให้รีบส่งอุทธรณ์นั้น ไปยังศาลชั้นต้น

อุทธรณ์ฉบับในที่ยื่นต่อพศติส่ง ไปถึงศาลเมื่อพ้นกำหนดอายุอุทธรณ์แล้ว ถ้าหากปรากฏว่าการส่งชักช้านั้นมิใช่เป็นความผิดของผู้ยื่นอุทธรณ์ ให้ถือว่าเป็นอุทธรณ์ที่ได้ยื่นภายในกำหนดอายุอุทธรณ์”

(3) ระยะเวลายื่นอุทธรณ์²³⁰

มาตรา 198 วรรคหนึ่งได้บัญญัติว่า “การยื่นอุทธรณ์ ให้ยื่นต่อศาลในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง”

การนับกำหนดอายุอุทธรณ์นี้ต้องเริ่มนับหนึ่งในวันรุ่งขึ้นจากวันอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/3 และหากวันสุดท้ายของวันที่ครบกำหนดเป็นวันหยุดราชการก็สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ในวันเปิดทำการ ซึ่งระยะเวลาการ

²²⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 610-611). เล่มเดิม.

²³⁰ แหล่งเดิม. หน้า 615-616.

ยื่นอุทธรณ์ไม่ใช่อายุความจึงสามารถขอขยายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ถ้ามีพฤติการณ์พิเศษ

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น โดยปกติศาลจะอ่านให้โจทก์และจำเลยฟัง แต่สำหรับโจทก์นั้นถ้าเป็นความผิดของโจทก์ที่ไม่มา ศาลจะอ่านโดยโจทก์ไม่อยู่ก็ได้ และถือว่าโจทก์ได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ส่วนจำเลยนั้น โดยหลักต้องมาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งแต่ถ้ามีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ศาลจะออกหมายจับจำเลยและเมื่อได้ออกหมายจับแล้ว ไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกหมายจับ ศาลมีอำนาจอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งลับหลังจำเลยได้ และถือว่าจำเลยได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว

4.3.2 ข้อห้ามอุทธรณ์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²³¹

(1) ห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา

มาตรา 196 บัญญัติว่า “คำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวน ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งนั้นจนกว่าจะมีพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นสำคัญและมีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย”

ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้นนั้น ศาลชั้นต้นอาจมีคำสั่งในหลายกรณีและคำสั่งศาลชั้นต้นในแต่ละกรณีอาจเป็นเรื่องที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์สั่งเองหรือสั่งตามคำร้องขอของผู้เกี่ยวข้องในคดี “คำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวน” คือ คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ยังไม่ทำให้คดีเสร็จไปจากศาล เช่น คำสั่งให้งดสืบพยานที่ไม่มาศาล คำสั่งศาลให้การไต่สวนมูลฟ้องไว้ก่อนเพื่อฟังผลคดีแพ่ง เป็นต้น

คำสั่งประเภทนี้ยังอุทธรณ์ไม่ได้จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นสำคัญ และมีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย

(2) ข้อห้ามอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 193 ทวิ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

²³¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 619-622). เล่มเดิม.

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดแต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือ
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท”

ดังนั้น กฎหมายวางหลักห้ามทั้งโจทก์และจำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่อัตราโทษอยู่ในอำนาจของศาลแขวง เว้นแต่ในกรณีตามอนุมาตรา (1) ถึงอนุมาตรา (4) กฎหมายให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

มาตรา 193 ตรี บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 193 ทวิ ถ้าผู้พิพากษาคคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษา หรือคำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้นพิเคราะห์เห็นว่า ข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์ หรืออัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่า มีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป”

(3) ข้อห้ามอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

มาตรา 22 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือ
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท

มาตรา 22 ทวิ บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งต้องห้ามตามมาตรา 22 ถ้าผู้พิพากษาคคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลแขวงพิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์ หรืออัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป”

ข้อห้ามมิให้อุทธรณ์ตามมาตรา 193 ทวิ และมาตรา 22 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 กฎหมายบัญญัติผ่อนคลาให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ เมื่อ²³²

1) ผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งอนุญาตให้อุทธรณ์ หรือ ในกรณีนี้ ผู้พิพากษาที่อนุญาตให้อุทธรณ์ต้องเห็นว่าข้อความที่คัดค้านนั้นเป็น “ปัญหาสำคัญ” ดังนั้น ในการอนุญาตให้อุทธรณ์ผู้พิพากษาที่อนุญาตให้อุทธรณ์ต้องให้เหตุผลประกอบการอนุญาตด้วย

คำว่า “ปัญหาสำคัญ” นี้แสดงว่า ความผิดพลาดในข้อเท็จจริงเล็กๆ น้อยๆ และความผิดพลาดนั้นไม่ทำให้เสียความยุติธรรมไม่เป็น “ปัญหาสำคัญ”

2) อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองอุทธรณ์

ในกรณีนี้ อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายต้องเห็นว่าคดี “มีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย” โดยอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายไม่จำเป็นต้องยกเหตุผลหรือระบุข้อความใดในส่วนของอุทธรณ์ที่ศาลอุทธรณ์ควรจะได้วินิจฉัย

การรับรองอุทธรณ์นี้ อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายมีอำนาจรับรองอุทธรณ์คดีของผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ด้วย

การขอให้อัยการสูงสุดรับรองอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์ต้องยื่นต่ออัยการสูงสุดเองจะขอให้ศาลที่รับอุทธรณ์ส่งไปให้อัยการสูงสุดรับรองไม่ได้

ในประเด็น “ปัญหาสำคัญ” นี้ตามแนวปฏิบัติศาลฎีกาเห็นว่าเป็นอำนาจอันเด็ดขาดของผู้พิพากษา และโดยนัยเดียวกันก็ย่อมถือว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดของอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมายด้วย

ท่านศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฅ นกร เห็นว่าศาลอุทธรณ์ต้องพิจารณาในเบื้องต้นก่อนว่าข้อเท็จจริงนั้นเป็น “ปัญหาสำคัญ” หรือไม่ เพราะกรณีต้องถือว่าปัญหานี้ เป็น “เงื่อนไขที่ต้องพิจารณาก่อนในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ เห็นว่าข้อเท็จจริงนั้นไม่เป็น “ปัญหาสำคัญ” ศาลอุทธรณ์ต้องสั่งไม่รับอุทธรณ์นั้นพิจารณา แต่ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่ากรณีเป็น “ปัญหาสำคัญ” ศาลอุทธรณ์จึงจะพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป²³³

²³² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 620-621). เล่มเดิม.

²³³ แหล่งเดิม. หน้า 621-622.

(4) ข้อห้ามอุทธรณ์คดีเด็กและเยาวชน

คดีอาญาที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ ตามมาตรา 180 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติว่า

“คดี ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือ คำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่า ด้วยวิธีพิจารณาคดีความเหมือนคดีธรรมดา เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการ สำหรับเด็กและเยาวชนอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดให้ใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1) และ (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา

(2) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 142 เว้นแต่ในกรณีที่การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการพิพากษาหรือมี คำสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมมีกำหนดระยะเวลาเกินสาม ปี

(3) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 143 เว้นแต่การฝึกอบรมนั้นมีกำหนดระยะเวลาขั้นสูงเกินสามปี”

ข้อห้ามมิให้อุทธรณ์ตามมาตรา 180 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กฎหมายบัญญัติผ่อนคลायให้อุทธรณ์ได้ตามมาตรา 181 และมาตรา 182 บัญญัติว่า

“มาตรา 181 ในคดีซึ่งห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 180 ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคและอนุญาตให้อุทธรณ์ ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป” และ

“มาตรา 182 ให้ ประธานศาลอุทธรณ์และประธานศาลอุทธรณ์ภาคจัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ขึ้นในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคแผนกเดียวหรือหลายแผนกตามความจำเป็นเพื่อ พิจารณาพิพากษาคดีที่มีอุทธรณ์จากศาลเยาวชนและครอบครัว”

การห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กรณีที่ต้องห้ามอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัวดังกล่าวนี้เป็นข้อห้ามเด็ดขาดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ต่างกับการห้ามมิให้อุทธรณ์ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 เนื่องจาก ข้อห้ามมิให้อุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ

และมาตรา 22 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 กฎหมายบัญญัติผ่อนคลายให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ เมื่อ ผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือ ลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งอนุญาตให้อุทธรณ์ หรือ ในกรณีนี้ผู้พิพากษาที่อนุญาตให้อุทธรณ์ต้องเห็นว่าข้อความที่คัดค้านนั้นเป็น “ปัญหาสำคัญ” ดังนั้น ในการอนุญาตให้อุทธรณ์ผู้พิพากษาที่อนุญาตให้อุทธรณ์ต้องให้เหตุผลประกอบการอนุญาตด้วย หรือกรณีที่อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองอุทธรณ์ ในกรณีนี้เห็นว่าคดี “มีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย” แต่ข้อห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นั้นผ่อนคลายให้อุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายได้เฉพาะกรณีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว และอัยการสูงสุดไม่มีอำนาจอนุญาตหรือรับรองให้อุทธรณ์ได้เหมือนเช่นคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

4.3.3 การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอุทธรณ์

ศาลชั้นต้นเป็น “ศาลพิจารณา” กล่าวคือ เป็นศาลที่ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในคดี และเมื่อข้อเท็จจริงในคดีฟังเป็นที่ยุติอย่างไรแล้วศาลชั้นต้นก็จะวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นข้อกฎหมายในเรื่องนั้นต่อไป ซึ่งการที่ศาลชั้นต้นจะฟังว่าข้อเท็จจริงเป็นยุติอย่างไรนั้นตามปกติก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นสำคัญ²³⁴ การโต้แย้งคัดค้านในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งจะนำไปสู่การวินิจฉัยในประเด็นข้อกฎหมายนี้ชอบที่จะกระทำได้ครั้งเดียวและต้องมีข้อจำกัดการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์ในทางปฏิบัติก็มีได้เป็นไปตามหลักวิชากล่าวคือ เป็นการวินิจฉัยจากสำนวนเท่านั้น การที่กฎหมายให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจริงได้นั้นเท่ากับแสดงว่า ศาลอุทธรณ์เป็น “ศาลพิจารณาชั้นที่สอง” และในกรณีศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ศาลชั้นต้นส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์ได้เท่ากับแสดงว่าศาลอุทธรณ์เป็น “ศาลทบทวนข้อกฎหมาย” ซึ่งศาลอุทธรณ์ของไทยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

(1) ศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) คือ ศาลที่จะทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องในการปรับใช้กฎหมายแต่คดีของศาลล่างหรือตรวจสอบว่า ศาลล่างได้ปฏิบัติถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย ในการพิจารณาคดีนั้นหรือไม่ การทบทวนข้อกฎหมายจะพิจารณา

²³⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคการดำเนินคดี (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม) (หน้า 445). เล่มเดิม.

เปรียบเทียบจากบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ในบางกรณีจะพิจารณาทั้งในปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงปนกัน การพิจารณาในลักษณะนี้เป็นการพยายามที่จะจำกัดหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาข้อเท็จจริง การพิจารณาในลักษณะนี้จะอาศัยสำนวนคดีของศาลที่เริ่มคดีเห็นหลัก ศาลจะออกนั่งฟังคำแถลงการณ์ด้วยก็ได้ เพราะการแถลงการณ์นั้นมีประโยชน์ที่จะทำให้การพิจารณาคดีง่ายขึ้น จำกัดจุดของปัญหาในการพิจารณาให้แคบลงช่วยให้ศาลได้เข้าใจประเด็นของการพิจารณาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยศาลอุทธรณ์จะทำหน้าที่ในลักษณะของการแก้ไขทบทวนสำนวนค้นหาคความจริงของการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นว่าถูกต้องหรือไม่โดยฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลล่างส่งขึ้นมา ไม่มีหน้าที่ต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริง เพราะข้อเท็จจริงยุติแล้ว เช่น ในประเทศอังกฤษ จะมีการทบทวนใน 2 ลักษณะ คือในลักษณะข้อกฎหมายล้วนๆ กับข้อกฎหมายปนข้อเท็จจริง ซึ่งในกรณีเช่นนี้จะต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรองก่อน การพิจารณาจะพิจารณาจากสำนวนของศาลที่เริ่มคดีไม่มีการสืบพยานใหม่ เว้นแต่จะเป็นการอุทธรณ์โดยการอ้างพยานหลักฐานใหม่ ศาลอุทธรณ์อาจจะสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ในส่วนที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่ โดยศาลประเทศอังกฤษจะออกนั่งฟังคำแถลงการณ์เป็นสิ่งสำคัญ และหากเห็นว่าคดีไม่มีความซับซ้อน ศาลก็จะทำการพิพากษาคดีไปเสียเลย แต่การอุทธรณ์คดีของประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นสิทธิที่ทุกคนพึงมี ดังนั้นการอุทธรณ์ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย ศาลอุทธรณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาจะทำการพิจารณาจากสำนวนคดีและคำให้การของกลุ่มความ โดยศาลอุทธรณ์จะดูว่าการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของลูกขุนนั้นมาจากพยานหลักฐานที่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อเหตุผลหรือไม่เท่านั้น จะไม่เข้าไปวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน เพราะการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของลูกขุนเป็นมักจะเป็นเด็ดขาด ซึ่งคล้ายกับประเทศไทยที่ศาลอุทธรณ์จะรับฟังข้อเท็จจริงจากสำนวนคดีที่ศาลชั้นต้น ได้ดำเนินการพิจารณาพิพากษามาแล้วเป็นหลัก ส่วนการแถลงการณ์ถือเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น แต่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น การพิจารณาในลักษณะของการแก้ไขทบทวนจะมีเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายล้วน ๆ จะไม่มีในปัญหาข้อเท็จจริงเพราะในการพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงจะดำเนินการแบบการพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งคดีได้อยู่แล้ว ซึ่งประเทศญี่ปุ่นจะมีลักษณะในการพิจารณาในลักษณะของการแก้ไขทบทวนคล้ายกับประเทศสหพันธ์

สาธารณรัฐเยอรมนีแต่ในการพิจารณานั้นอาจมีการสืบพยานใหม่บ้าง เป็นการรับฟังพยานหลักฐานเพิ่มเติมจากพยานที่ได้เบิกความมาแล้วใน ศาลชั้นต้นเท่านั้น

ศาลอุทธรณ์เป็นศาลทบทวนคำพิพากษาของไทยที่ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมายที่จะทำการพิจารณาในลักษณะของการแก้ไขทบทวนจะมีเฉพาะในกรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตและคดีนั้นต้องไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้ คือ

มาตรา 245 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า

“ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ไปยังศาลอุทธรณ์ ในเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษาเช่นว่านี้จะยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษายืน”

บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กฎหมายให้ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย ทบทวนเฉพาะข้อกฎหมายเท่านั้นเพราะว่าข้อเท็จจริงได้ยุติลงไปแล้วเนื่องจากไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงแต่อย่างใด

ในการพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 254 นั้น ท่านอาจารย์ คณิต ฌ นคร เห็นว่า การพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์ที่ศาลชั้นต้นได้เสนอขึ้นมาดังกล่าวนี ศาลอุทธรณ์เป็น “ศาลทบทวนข้อกฎหมาย” กล่าวคือ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจตรวจสอบเพียงว่า กระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นที่นำไปสู่การพิพากษาคดีนั้นถูกต้องชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เท่านั้น หากศาลอุทธรณ์เห็นว่ากระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นที่นำไปสู่การพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นที่นำไปสู่การพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นนั้นเป็นกระบวนการพิจารณาที่ต้องชอบด้วยกฎหมาย ศาลอุทธรณ์ต้องพิพากษายืน แต่หากศาลอุทธรณ์เห็นว่ากระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นที่นำไปสู่การพิพากษาคดีนั้นไม่ถูกต้อง ศาลอุทธรณ์ก็ต้องพิพากษาให้ยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นแล้วยื่นสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นดำเนินการพิจารณาแล้วพิพากษาคดีใหม่ ฉะนั้นคดีประเภทนี้จะไม่ขึ้นไปสู่ศาลฎีกาไม่ว่ากรณีใด ²³⁵

(2) ศาลพิจารณา (Trial Court) คือ ศาลที่พิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงศาลพิจารณาจะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติในการฟังข้อเท็จจริงเป็น

²³⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 607). เล่มเดิม.

ยุติ จึงต้องมีหน้าที่ซึ่งนำนักพยานหลักฐานหาความจริงซึ่งสามารถกระทำได้โดยการสืบพยานการพิจารณาในลักษณะนี้ เป็นการพยายามที่จะให้มีการพิจารณาข้อเท็จจริงใหม่อีกครั้งหนึ่งเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้ พยานหลักฐานต่าง ๆ สามารถจะนำมาสืบใหม่ได้อีกครั้งหนึ่ง เว้นแต่จะมีข้อจำกัดทางกฎหมายไว้เป็นอย่างอื่น เช่นในประเทศคอมมอนลอว์ การดำเนินคดีความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง มักจะเริ่มคดีที่ศาลแขวงการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงจะต้องอุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัดหรือศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป การพิจารณาอุทธรณ์ในศาลจังหวัดนี้จะเป็นการพิจารณาคดีใหม่ พยานจะถูกเรียกมาเบิกความใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากการพิจารณาในศาลแขวงเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบรวบรัด ไม่มีการจรรยาบรรณพิจารณาที่พิสดารไว้ ฉะนั้น คดีจึงต้องมีการพิจารณาใหม่ เช่น ประเทศอังกฤษ จะเป็นการอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายหรือประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นสามารถที่จะอุทธรณ์ได้เนื่องจากถือเป็นสิทธิอย่างหนึ่งในการอุทธรณ์ครั้งแรก

ศาลอุทธรณ์ของไทยที่ทำหน้าที่เป็นศาลทำการพิจารณาคดีในลักษณะพิจารณาคดีใหม่ของศาลอุทธรณ์จะมีในกรณีที่เกิดคดีนั้นมีการอุทธรณ์คำพิพากษาโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้

มาตรา 193 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า

“คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ”

ศาลอุทธรณ์ของไทยจะเห็นว่าศาลอุทธรณ์ของไทยตามหลักทั่วไปแล้วจะหน้าที่เป็นศาลพิจารณา ยกเว้นมาตรา 245 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ศาลอุทธรณ์ไทยจะทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย เนื่องจากระบบศาลอุทธรณ์ไทยให้สิทธิในการอุทธรณ์ได้โดยศาลอุทธรณ์ที่ทำการพิจารณาอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงมีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง เนื่องจากต้องวินิจฉัยตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งนำนักพยานความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานตามหลักศาลพิจารณาด้วยจึงจะถูกต้อง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าศาลอุทธรณ์ไทยจะไม่มีลักษณะการพิจารณาคดีของแบบศาลทบทวนข้อกฎหมายในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์ของไทยที่ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนที่จะทำการพิจารณาในลักษณะของ

การแก้ไขบททวนจะมีเฉพาะในกรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตและคดีนั้นต้องไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษา ซึ่งถือได้ว่าศาลชั้นต้นได้ฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้ว การส่งสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นตรวจสอบจึงถือเป็นการทบทวนในข้อกฎหมายเท่านั้น ศาลอุทธรณ์จึงไม่อาจรับฟังข้อเท็จจริงที่แตกต่างไปจากพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลชั้นต้นส่งมาให้ได้

4.3.4 ปัญหาในการอุทธรณ์คดีอาญา

การดำเนินคดีในศาลไทยนั้น คู่ความทั้งสองฝ่ายต้องพยายามที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงมาสนับสนุนพยานหลักฐานของตน เพื่อให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดี โดยอาจจะมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงให้ เป็นไปตามที่ต้องการ ดังนั้นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจึงมีความสำคัญมากเป็นอย่างยิ่งเพราะการที่จะ ให้ข้อเท็จจริงปรากฏในส่วนที่เป็นคุณแก่คดีของตนเพื่อที่จะให้ตนได้ชนะคดี เช่นนี้หากการวินิจฉัย ชี้ขาดข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความถูกต้อง ไม่คลาดเคลื่อน ก็จะทำให้เกิดความยุติธรรมแก่คดีอย่าง แท้จริง ส่วนการแพ้นะคดีในข้อกฎหมายเป็นสิ่งที่เราต้องยอมรับ แต่การแพ้นะกันในข้อเท็จจริง โดยเฉพาะกรณีที่มีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อน เป็นสิ่งที่ยอมรับกันได้ยากทำให้ต้องมีการ อุทธรณ์ฎีกาต่อไป

(1) การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง “ข้อเท็จจริง” ได้แก่ สภาพแห่งข้อหาและคำขอ บังคับทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา ข้ออ้างตามคำฟ้องและข้อเถียงตามคำให้การซึ่งอาจ ก่อให้เกิดเป็นประเด็นแห่งคดี ซึ่งอาจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายก็ได้ สำหรับประเด็น ข้อเท็จจริงนั้นคู่ความอาจแถลงรับกันได้ ส่วนประเด็นข้อเท็จจริงที่ไม่รับกันซึ่งเป็นประเด็นข้อพิพาท นั้น เรียกกันว่า “ปัญหาข้อเท็จจริง” ดังนั้น “ปัญหาข้อเท็จจริง” จึงหมายถึง ข้อพิพาทหรือปัญหาโต้แย้ง ระหว่างคู่กรณีหรือคู่ความในคดีที่เกี่ยวกับความมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของกฎหมายบทใดบทหนึ่งหรือวัตถุ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ปัญหาข้อเท็จจริงเป็นปัญหาที่วินิจฉัยได้โดยไม่ต้องพิจารณาตัวบทกฎหมายประกอบ ซึ่งได้แก่ ปัญหาข้อพิพาทที่โต้แย้งเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลว่าบุคคลใดกระทำการอย่างใดหรือไม่ ปัญหาพิพาทกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือการมีอยู่ หรือการสิ้นสุดไปของเหตุการณ์อย่างหนึ่ง อย่างไม่ว่ามีอยู่หรือไม่อย่างไร ปัญหาที่พิพาทกันเกี่ยวกับความมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือสถานการณ์ที่เป็นนามธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง²³⁶ การเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงนั้น ก็เพื่อที่จะแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริง ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ความที่ถ่องแท้ ตามหลัก

²³⁶ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย (หน้า 72-73). เล่มเดิม.

กฎหมายคอมมอนลอร์และซีวิลลอร์ไว้ว่า ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เป็นพิเศษแล้วจะมีการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไม่ได้ ถ้าไม่มีการอุทธรณ์ ข้อเท็จจริงย่อมถือว่าเป็นอันยุติ แต่โดยปกติแล้วการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงจะทำได้อย่างน้อยหนึ่งครั้งเป็นอย่างน้อย และในบางกรณีก็มีการจำกัดการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงบ้าง เพื่อป้องกันคดีที่ไม่มีสาระขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์²³⁷

การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง เป็นเรื่องที่ต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐาน ในการค้นหาความจริงในข้อเท็จจริงเพื่อให้ข้อเท็จจริงนั้นยุติไป ดังนั้นไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะอุทธรณ์ในเรื่องใดก็ตาม อุทธรณ์ของกลุ่มความนั้นต้องระบุข้อเท็จจริงได้โดยย่อและข้อกฎหมายตามลำดับ ซึ่งปัญหาในการพิจารณาข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์ไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์ต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนวนเหมือนเช่นการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายที่ต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 194 แต่ถ้าอุทธรณ์นั้นมีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายด้วย เช่นนี้ก็ไม่ต้องด้วยมาตรา 194 ศาลอุทธรณ์มีอำนาจฟังข้อเท็จจริงใหม่ได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลอุทธรณ์ของไทยจะพิจารณาข้อเท็จจริงโดยการฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากสำนวนที่ศาลชั้นต้นสืบมาให้แล้ว แต่กรณีจะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาในศาลอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายไทย ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ เว้นแต่จะจำกัดห้ามไว้บ้างบางกรณีในการพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา โดยศาลอุทธรณ์จะมีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง ต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ ตรวจสอบค้นหาความจริงตามหลักของศาลพิจารณา จำเป็นต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริงนั้นด้วยตนเอง โดยการชั่งน้ำหนักพยานนั้นจำต้องได้ฟังถ้อยคำ ได้เห็นอากัปกริยาพยานด้วยตัวของผู้พิพากษาเองเพื่อที่จะได้ข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ปัจจุบันการพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์ตามปกติไม่มีการนั่งพิจารณาในศาล โดยเปิดเผยเมื่อเป็นเช่นนี้แสดงว่าศาลอุทธรณ์มีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริงเช่นเดียวกัน แต่จะเปิดโอกาสให้มีการแถลงคดีตามมาตรา 204²³⁸ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดีใน

²³⁷ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอร์และระบบซีวิลลอร์ (หน้า 69). เล่มเดิม.

²³⁸ มาตรา 204 บัญญัติว่า “เมื่อจะพิจารณาในศาล โดยเปิดเผย ให้ศาลอุทธรณ์ออกหมายนัดกำหนดวันพิจารณาไปยังคู่ความให้ทราบล่วงหน้าอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าห้าวัน

ชั้นอุทธรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัญหาข้อกฎหมายการแถลงการณ์มีความสำคัญมาก เพราะอาจจะช่วยให้ศาลได้แนวความคิดที่กว้างไกล สามารถนำมาประกอบการตัดสินใจได้ กฎหมายจึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการแถลงการณ์ไว้ในมาตรา 205²³⁹ มาตรา 206²⁴⁰ เป็นขั้นตอนไว้แต่ในทางปฏิบัติ แม้ว่าการแถลงการณ์จะมีความสำคัญ แต่ในทางปฏิบัติดูเหมือนจะมีการมองข้ามความสำคัญข้อนี้ไปมากจากทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง²⁴¹

ส่วนการพิพากษาคดีนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 208 ทวิ²⁴² ถึงการพิพากษาคดีไว้ ซึ่งในการทำคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์อาจมีความเห็นแย้งได้ ซึ่งในการอ่านคำพิพากษานั้นจะอ่านที่ศาลอุทธรณ์หรือจะส่งไปให้ศาลชั้นต้นอ่านก็ได้ โดยกฎหมายกำหนดให้อำนาจศาลอุทธรณ์ที่จะพิพากษาในประเด็นสำคัญและประเด็นการคัดค้านคำสั่งระหว่างพิจารณาได้โดยคำพิพากษาเดียวกัน ดังนั้น ศาลอุทธรณ์ไทยในปัจจุบันนั้นทางปฏิบัติศาลอุทธรณ์ที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง ในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นศาลพิจารณาแต่อย่างใด เนื่องจากไม่มีการสืบพยานซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพียงแต่ดูความน่าเชื่อถือจากพยานหลักฐานที่ศาลชั้นต้นนำสืบมาในสำนวนเท่านั้น

การฟังคำแถลงการณ์นั้นห้ามมิให้กำหนดช้ากว่าสิบห้าวันนับแต่วันรับสำนวนถ้ามีเหตุพิเศษจะช้ากว่านั้นก็ได้แต่อย่าให้เกินสองเดือน เหตุที่ต้องช้าให้ศาลรายงานไว้”.

²³⁹ มาตรา 205 บัญญัติว่า “คำร้องขอแถลงการณ์ด้วยปากให้ติดมากับฟ้องอุทธรณ์หรือแก้อุทธรณ์ คำแถลงการณ์เป็นหนังสือให้ยื่นก่อนวันศาลอุทธรณ์พิพากษา

คำแถลงการณ์ด้วยปากหรือหนังสือก็ตาม มิให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอุทธรณ์ให้นับว่าเป็นแต่คำอธิบายข้ออุทธรณ์หรือแก้อุทธรณ์เท่านั้น

คำแถลงการณ์เป็นหนังสือจะยื่นต่อศาลชั้นต้นหรือต่อศาลอุทธรณ์ก็ได้”.

²⁴⁰ มาตรา 206 บัญญัติว่า “ระเบียบแถลงการณ์ด้วยปากมีดังนี้

(1) ถ้าคู่ความฝ่ายใดขอแถลงการณ์ ให้ฝ่ายนั้นแถลงก่อน แล้วให้อีกฝ่ายหนึ่งแถลงแก้ เสร็จแล้วฝ่ายใดแถลงก่อนแถลงแก้ได้อีก

(2) ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายขอแถลงการณ์ ให้ผู้อุทธรณ์แถลงก่อน แล้วให้อีกฝ่ายหนึ่งแถลงแก้ เสร็จแล้วให้ผู้อุทธรณ์แถลงแก้ได้อีก

(3) ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายขอแถลงการณ์และเป็นผู้อุทธรณ์ทั้งคู่ ให้โจทก์แถลงก่อน แล้วให้จำเลยแถลง เสร็จแล้วโจทก์แถลงแก้ได้อีก”.

²⁴¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 625) . เล่มเดิม .

²⁴² มาตรา 208 ทวิ บัญญัติว่า “ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เห็นสมควร จะให้มีการวินิจฉัยปัญหาใด ในคดีเรื่องใด โดยที่ประชุมใหญ่ก็ได้”.

โดยศาลอุทธรณ์มิได้ลงมือสืบพยานหลักฐานเองแต่อย่างใด กรณีจึงทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลอุทธรณ์ไม่ได้เป็นไปตามกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นที่สองแต่อย่างใด

(2) การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย “ปัญหาข้อกฎหมาย” หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปรับบทกฎหมาย หรือการตีความกฎหมายว่า การกระทำที่ศาลได้พิเคราะห์จากพยานหลักฐานอันได้ยุติแล้ว จะให้มีผลในทางกฎหมายออกมาประการใด รวมทั้งปัญหาที่เกี่ยวกับการแปลความหมายของถ้อยคำในตัวบทกฎหมายบทใดบทหนึ่ง²⁴³

การเปิดโอกาสในการอุทธรณ์ในข้อกฎหมายนั้นกว้างขวางกว่าการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญมักจะได้รับโอกาสที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดเสมอ เพื่อให้ศาลทำหน้าที่ตีความกฎหมาย ซึ่งทำให้การใช้กฎหมายมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วประเทศ²⁴⁴

การพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย ในศาลอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 194 บัญญัติว่า “ถ้ามีอุทธรณ์แต่ในปัญหาข้อกฎหมาย ในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายนั้น ๆ ศาลอุทธรณ์จะต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวน”

ในการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย ศาลสูงมีหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย โดยทำการตรวจสอบความถูกต้องในการปรับใช้กฎหมายแก้คดีของศาลล่าง หรือตรวจสอบว่าศาลล่างได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายในการพิจารณาคดีนั้นหรือไม่ การทบทวนข้อกฎหมายจะพิเคราะห์เปรียบเทียบจากบทบัญญัติของกฎหมาย โดยฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลล่างส่งขึ้นมา ไม่มีหน้าที่ต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความจริงใหม่ เพราะข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้ว

(3) การอุทธรณ์ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษหรือการกำหนดโทษ หมายถึง การวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง โจทก์หรือไม่ ถ้ากระทำความผิดควรลงโทษมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้โดยคำนึงถึงหลักการหรือทฤษฎีแห่งการลงโทษตามกฎหมายอาญา การใช้

²⁴³ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย (หน้า 73). เล่มเดิม.

²⁴⁴ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (หน้า 72). เล่มเดิม.

ดุลพินิจในการลงโทษนับได้ว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของผู้พิพากษา หากใช้ดุลพินิจไปในทางที่ถูกต้องและชอบธรรม ก็ถือได้ว่าเป็นการผดุงความยุติธรรม และปกป้องสังคมให้หนีจากภัยพิบัติ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าใช้ดุลพินิจโดยไม่ถูกต้องชอบธรรมหรือโดยมีอคติส่วนตัว ก็จะเกิดภัยอันใหญ่หลวงต่อประชาชนและต่อสังคมส่วนรวม ทั้งยังเป็นการทำลายหลักแห่งความยุติธรรมให้พินาศไปสิ้น²⁴⁵

หลักการใช้ดุลพินิจในการลงโทษของผู้พิพากษานั้นมีหลายประการ แต่เมื่อประมวลหลักที่สำคัญแล้ว เช่น

(1) ในเบื้องต้นผู้พิพากษาผู้ใช้อดุลพินิจจะต้องวางตนเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ใช้ดุลพินิจโดยปราศจากอคติ และไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใดๆ

(2) การวางโทษจะต้องเป็นไปตามอัตราโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย กล่าวคือ ไม่เกินกว่าโทษขั้นสูงที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และถ้ามีโทษขั้นต่ำก็ต้องวางโทษไม่ต่ำกว่าโทษขั้นต่ำของกฎหมาย

(3) เมื่อลงโทษผู้ใด ก็ถึงคิดถึงหลักหรือทฤษฎีแห่งการลงโทษ และการลงโทษควรเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน สำหรับคดีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เว้นแต่จะมีเหตุแห่งคดีที่แตกต่างกันออกไป

การใช้ดุลพินิจในการลงโทษต้องทำการวินิจฉัยข้อเท็จจริง เป็นการใช้อุบายในภาคปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยใช้พยานหลักฐานพิสูจน์ว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดหรือไม่อย่างไร หากฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้วว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดจริงก็นำข้อเท็จจริงที่เป็นพฤติการณ์ของจำเลยมาปรับกับข้อกฎหมาย แล้ววินิจฉัยว่าพฤติการณ์การกระทำผิดดังกล่าวมีผลทางกฎหมายเป็นอย่างไร ผู้พิพากษาจะต้องกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดภายใต้กรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งการกำหนดโทษนี้ไม่ได้แยกออกจากกันเป็นอิสระแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง โดยการคำนึงถึงองค์ประกอบของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ด้วย ในการตีความกฎหมายและพิสูจน์ถึงเนื้อหาขององค์ประกอบของกฎหมาย เพื่อปรับบทกฎหมายต้องพิจารณาเฉพาะราย ตามสภาพความเป็นจริง การใช้อุบายจึงไม่ใช่ผลสรุปเชิงตรรกะ แต่เป็นกระบวนการพิจารณาที่จะได้รู้ถึงสาระสำคัญทางข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

²⁴⁵ “ผู้พิพากษากับการใช้ดุลพินิจในการลงโทษ,” โดย วิชา มหาคุณ, 2519, กุมภาพันธ์, *หนังสือพิมพ์สายกลาง*, ฉบับประจำวันอังคารที่ 3 กุมภาพันธ์ 2519, หน้า 60-61. หนังสือพิมพ์สายกลาง เจ้าของลิขสิทธิ์.

การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษของผู้พิพากษานั้นมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้พิพากษาจึงไม่อาจใช้ดุลพินิจได้ตามอำเภอใจ หรือใช้อย่างไรชอบเขตหากแต่ต้องอยู่ภายใต้ความผูกพันตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งอาจเกิดความบกพร่องของการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือลงโทษในส่วนผลของกฎหมายได้ ดังนั้นการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือลงโทษนอกจากจะเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจในการลงโทษได้แล้ว บางกรณีก็เกิดจากการที่กฎหมายจำกัดอำนาจการใช้ดุลพินิจของศาลมากเกินไปทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีติดขัด เช่น กฎหมายกำหนดโทษจำคุกอย่างเดียวโดยไม่ได้กำหนดโทษปรับไว้ด้วย ทำให้ศาลต้องลงโทษจำคุกอย่างเดียว ไม่สามารถลงโทษปรับแล้วรอกการลงโทษจำคุกได้ เหมือนกับความผิดทั่วไป ที่กำหนดโทษจำคุกให้ศาลสามารถรอกการลงโทษได้ ดังนั้นการที่ศาลใช้อำนาจในการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้วว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิด จึงพิพากษาลงโทษหรือกำหนดโทษแก่จำเลยจึงเป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ซึ่งเป็นข้อกฎหมายเช่นนี้การที่จำเลยอุทธรณ์คดีเกี่ยวกับการลงโทษหรือการกำหนดโทษของผู้พิพากษาจึงจัดเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ต้องห้ามมิให้ฎีกาแต่อย่างใด

ทางปฏิบัติ หากจำเลยอุทธรณ์หรือฎีกาเกี่ยวกับดุลพินิจการลงโทษของศาลเพียงอย่างเดียว หากคดีดังกล่าวมีอัตราโทษไม่เกินตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 193 ทวิ มาตรา 218²⁴⁶ และมาตรา 219²⁴⁷ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือตาม มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้ว จะต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาในคดีดังกล่าวเนื่องจากศาลฎีกาได้มีแนวทางการวินิจฉัยคดีประเภทนี้ว่าเป็นการฎีกาได้เถียงดุลพินิจในการลงโทษของศาลอุทธรณ์ เป็นฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาตามบทบัญญัติของกฎหมาย ดังเช่น

²⁴⁶ มาตรา 218 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาขึ้นตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับแต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปีห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาขึ้นตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”.

²⁴⁷ มาตรา 219 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่วามานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย”.

ฎีกา 13379/2553 คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษปรับจำเลยที่ 3 เป็นเงิน 254,155.78 บาท ไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าหากจำเลยที่ 3 ไม่ชำระค่าปรับให้กักขังแทนไม่เกินหนึ่งปี เป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์ยังคงพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและลงโทษปรับสถานเดียวตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น เพียงแต่กำหนดวิธีการเพื่อการบังคับคดีในกรณีที่จำเลยที่ 3 ไม่ชำระค่าปรับเท่านั้น จึงเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ฎีกาของจำเลยที่ 3 ที่ว่า ไม่สมควรลงโทษปรับจำเลยที่ 3 สถานเดียว แต่ขอให้รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษเป็นการฎีกาได้เพียงดุลพินิจในการลงโทษ จึงเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคแรก

ฎีกา 10953/2553 ความผิดข้อหาพาอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้านโดยไม่มีเหตุสมควร เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค 9 พิพากษาแก้บทที่ลงโทษจำเลยจาก พ.ร.บ.อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2490 มาตรา 72 ทวิ วรรคสอง เป็น ป.อ. มาตรา 371 ตามที่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดและกำหนดโทษปรับ 100 บาท อันเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ความผิดดังกล่าวจึงต้องห้ามมิให้จำเลยฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.อ. มาตรา 218 วรรคหนึ่ง

ฎีกา 8561/2553 ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยที่ 6 มีความผิดตาม ป.อ. มาตรา 295, 297 ประกอบมาตรา 83 การกระทำเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ลงโทษตาม ป.อ.มาตรา 297 ซึ่งเป็นกฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดตาม ป.อ. มาตรา 90 จำคุก 9 เดือน เพิ่มโทษหนึ่งในสามตาม ป.อ. มาตรา 92 เป็นจำคุก 12 เดือน ลดโทษให้กึ่งหนึ่งตาม ป.อ. มาตรา 78 คงจำคุก 6 เดือน ศาลอุทธรณ์ภาค 3 พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยที่ 6 มีความผิดตาม ป.อ. มาตรา 295 ประกอบมาตรา 83 จำคุก 9 เดือน ลดโทษให้กึ่งหนึ่งตาม ป.อ. มาตรา 78 คงจำคุก 4 เดือน 15 วัน ยกคำขอให้เพิ่มโทษเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์ภาค 3 แก้ไขบทลงโทษ โดยไม่ได้แก้ไขโทษและยกคำขอให้เพิ่มโทษ อันเป็นการแก้ไขเล็กน้อยและลงโทษจำคุกจำเลยที่ 6 ไม่เกินห้าปี จึงต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.อ. มาตรา 218 วรรคหนึ่ง ที่จำเลยที่ 6 ฎีกาขอให้ลงโทษสถานเบาและรอกการลงโทษนั้น เป็นฎีกาได้เพียงดุลพินิจในการลงโทษของศาลอุทธรณ์ภาค 3 อันเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ต้องห้ามฎีกาตามบทบัญญัติดังกล่าว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากรณีที่ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษหรือในการกำหนดโทษของผู้พิพากษาที่เป็นการใช้ดุลพินิจภายหลังจากรับฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้วว่าจำเลยกระทำความผิด

นั้น เป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย เนื่องจากตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้นได้วินิจฉัยไว้เป็นแนวทางเดียวกันว่าที่คู่ความอุทธรณ์โต้แย้งการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง หากใช้ปัญหาข้อกฎหมายไม่ การที่ศาลฎีกาได้สรุปความเห็นว่าเป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง จึงมีผลกระทบต่อหลักการห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 193 ทวิ และห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 218 มาตรา 219 มาตรา 219 ทวิ และมาตรา 219 ตริ ซึ่งกรณีเช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การที่ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษหรือในการกำหนดโทษนั้น เป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย เนื่องจาก ก่อนที่ศาลจะทำการวินิจฉัยคดีได้แล้ว ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ ในสำนวนคดีให้เป็นที่ยุติเสียก่อนว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง และการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดโทษให้แก่จำเลยเท่าใดถึงจะเหมาะสมกับพฤติการณ์กระทำความผิดของจำเลย โดยศาลต้องฟังข้อเท็จจริงในการสืบพยาน พยานหลักฐานต่าง ๆ ในสำนวนคดีไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ หรือของจำเลย รวมถึงศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยด้วย เพราะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยอาจเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดโทษในการกระทำความผิดของจำเลยให้ศาลสามารถกำหนดโทษที่จะลงให้แก่จำเลยได้อย่างเหมาะสมกับการกระทำของจำเลย ตามอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น กรณีเช่นนี้ การที่คู่ความใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือการรอการลงโทษของศาลจึงเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาแต่อย่างใด การที่ศาลมีแนวคำพิพากษาต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกา

การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นั้น ถือว่าการอุทธรณ์เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลนั้น เป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายไม่ใช่การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจาก ดุลพินิจในการกำหนดโทษเป็นสิ่งที่กฎหมายให้อำนาจศาลไว้ว่าจะลงโทษเท่าไรในกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงถือว่าการกำหนดโทษเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งการอุทธรณ์เกี่ยวกับการกำหนดโทษเป็นการตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษที่จะพิพากษาลงโทษจำเลย²⁴⁸

²⁴⁸ จาก บทบาทของพนักงานอัยการต่อการใช้อำนาจของศาลในการกำหนดโทษ (หน้า 121), โดย พิษณุ ลีอวนิชกิจ, 2551, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ลิขสิทธิ์ 2551 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ข้อสังเกต ทางปฏิบัติศาลไทยถือว่าการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษเป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง จึงเข้าหลักการห้ามมิให้อุทธรณ์ หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ทั้งที่จริงแล้ว ก่อนที่ศาลจะกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยนั้น ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้ว จึงจะสามารถนำข้อเท็จจริงดังกล่าวไปปรับกับตัวบทกฎหมายว่าครบองค์ประกอบความผิดหรือไม่ ก่อน หากเห็นว่าการกระทำของจำเลยครบองค์ประกอบความผิดศาลจึงสามารถกำหนดโทษภายในกรอบอัตราโทษสำหรับความผิดที่จำเลยกระทำได้ กรณีจึงเป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาแต่อย่างใด แต่ทางปฏิบัติของศาลไทยห้ามมิให้มีการอุทธรณ์จึงเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของกลุ่มความ ทำให้การใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษหรือกำหนดโทษ ปราศจากการตรวจสอบ ซึ่งอาจทำให้เกิดการใช้อำนาจในการกำหนดโทษหรือการลงโทษได้ตามอำเภอใจ หรือไม่เป็นธรรมแก่คู่ความในคดีการที่กฎหมายห้ามอุทธรณ์หรือฎีกาในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดโทษหรือการลงโทษ และหากศาลเห็นว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว คำพิพากษา ฎ. 1104/2545 หรือ ฎ. 5404/2550²⁴⁹ วินิจฉัยคดีที่คู่ความต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง หากศาลได้รับวินิจฉัยฎีกาของจำเลยข้ออื่นในปัญหาข้อกฎหมาย ศาลฎีกาย่อมมีอำนาจที่จะพิจารณาด้วยว่าโทษที่ศาลอุทธรณ์ลงโทษแก่จำเลยเหมาะสมหรือไม่เพียงใด และมีเหตุรอกการลงโทษให้แก่จำเลยหรือไม่ อันเป็นปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ย่อมขัดกับทางปฏิบัติที่ว่า การกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษของศาลที่วินิจฉัยว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ในส่วนของข้อเท็จจริงจึงต้องรับฟังเป็นที่ยุติแล้วตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลสูงจึงไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาเกี่ยวกับโทษที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ลงโทษแก่จำเลยว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด และไม่มีอำนาจพิพากษาลงโทษให้เหมาะสมแก่ความผิดที่จำเลยกระทำได้ ฉะนั้น การที่ศาลสูงพิจารณาด้วยว่าโทษที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลชั้นต้น

²⁴⁹ ฎ.1104/2545 จำเลยฎีกาขอให้ลงโทษน้อยลงและรอกการลงโทษ แม้ศาลชั้นต้นจะสั่งไม่รับฎีกาข้อนี้ของจำเลยเนื่องจากเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามตามมาตรา 218 วรรคหนึ่ง ก็ตาม แต่เมื่อศาลฎีกาได้รับวินิจฉัยฎีกาของจำเลยข้ออื่นในปัญหาข้อกฎหมาย ศาลฎีกาย่อมมีอำนาจที่จะพิจารณาด้วยว่าโทษที่ศาลอุทธรณ์ลงโทษแก่จำเลยเหมาะสมหรือไม่เพียงใด และมีเหตุรอกการลงโทษให้แก่จำเลยหรือไม่.

ฎ. 5404/2550 แม้จะเป็นคดีที่จำเลยฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย หากศาลสูงเห็นว่าศาลอุทธรณ์ภาค 3 ลงโทษจำเลยหนักเกินไป ก็ย่อมมีอำนาจพิพากษาลงโทษจำเลยให้เหมาะสมแก่ความผิดได้ตามมาตรา 185 วรรคสอง ประกอบมาตรา 215 และ มาตรา 225.

ลงโทษแก่จำเลยเหมาะสมหรือไม่เพียงใด จึงเป็นการขัดกันเองกับแนวคำวินิจฉัยที่ว่าการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษเป็นปัญหาข้อกฎหมาย

4.4 วิเคราะห์ปัญหาการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ได้จำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงไว้ในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่คดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือคดีที่จำเลยต้องพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาลรอกการลงโทษไว้ หรือคดีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้หรือคดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท ต่อมา พ.ศ. 2503 ได้มีการตราพระจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503 เพิ่มเติมให้คดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุกสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริงได้ และเปิดโอกาสให้คู่ความที่ถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าผู้พิพากษาคคนใด ซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งพิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์ และอนุญาตให้อุทธรณ์หรืออัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยนั้น เป็นข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของคู่ความในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ซึ่งบัญญัติถึงกรณีที่มีความผิดที่ฟ้องนั้นมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ โจทก์จะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้ แต่สำหรับปัญหาข้อกฎหมายนั้นคู่ความสามารถอุทธรณ์ได้เสมอ และในการพิจารณาว่าคดีอาญาเรื่องใดจะต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือไม่ ต้องพิจารณาอัตราโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสำหรับข้อหาแต่ละกระทำความผิดไม่ใช่ความผิดที่พิจารณาได้ความ

ปรากฏว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย ปี 2477 แต่เดิมนั้นไม่ได้มีการจำกัดสิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลอุทธรณ์เลย แต่จำกัดสิทธิของคู่ความในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาในบางกรณีเท่านั้น กล่าวคือ ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่าง หรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้ง

ปรับ แต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงกับในคดีซึ่งศาลเดิมพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แม้ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมาก็ตาม ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำคุกไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง และห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในคดีซึ่งศาลเดิมและศาลอุทธรณ์ยกฟ้องโจทก์โดยอาศัยข้อเท็จจริง เว้นแต่ถ้าผู้พิพากษาคงใจซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิเคราะห์แล้วเห็นว่า ข้อความที่คัดค้านนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงสุดและอนุญาตให้ฎีกา หรืออัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัย แต่ในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2517 ได้มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงและเงื่อนไขการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงให้มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 เพื่อมิให้เกิดความลักลั่นกันในสิทธิการอุทธรณ์ของคู่ความ ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้ประชาชนที่ดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงและศาลจังหวัดมีสิทธิอุทธรณ์โดยเท่าเทียมกัน²⁵⁰ และในปี 2523 ได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2523 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 193 ทวิเกี่ยวกับอัตราโทษปรับที่ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริง จากเดิมปรับไม่เกินหกพันบาทเป็นปรับไม่เกินหกหมื่นบาทแทน และในปี พ.ศ. 2532 ได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 193 ทวิ เกี่ยวกับข้อยกเว้นที่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงได้โดยเป็นข้อยกเว้นเฉพาะจำเลยเท่านั้นที่สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่ว่าคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับนั้น ได้มีการกฎหมายจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีไว้ เหมือนกันในการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีของศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญากรุงเทพใต้ และศาลอาญา ทั้งๆ ที่การพิจารณาของศาลแขวงกับศาลจังหวัด ศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญากรุงเทพใต้ และศาลอาญามีความแตกต่างกันแต่กลับถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาเหมือนกัน

²⁵⁰ หมายเหตุ : ท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 8)

ในการพิจารณาคดีอาญาของศาลแขวงนั้น อยู่ในอำนาจพิจารณาของผู้พิพากษาคนเดียว และต้องไม่ใช่ผู้พิพากษาประจำศาล จะมีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งมีกฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กำหนดไม่ได้ และกรณีที่จะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และในความผิดอาญาที่มีโทษรุนแรงกว่าที่กล่าวมาข้างต้น องค์คณะพิจารณาพิพากษาต้องประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 นาย ซึ่งจะต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกิน 1 นาย จะต้องเข้ามาเป็นองค์คณะในการทำคำพิพากษาโดยการตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อในคำพิพากษา ซึ่งแตกต่างกับการพิจารณาคดีของศาลจังหวัด ศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญากรุงเทพใต้ และศาลอาญา ที่มีองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างน้อย 2 นาย นับการพิจารณาคดีตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งศาลได้มีคำพิพากษา จึงจะเห็นได้ว่าการที่ศาลแขวงจะพิพากษาคดีที่จะจำคุกเกิน 6 เดือนได้ โดยให้ผู้พิพากษาอีกนายเข้ามาตรวจสำนวนการสอบสวนเพียงเท่านั้น น่าจะเป็นการเสี่ยงต่อการรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนที่จะทำคำพิพากษาคดีเป็นอย่างยิ่ง เปรียบเสมือนหนึ่งว่า ได้มีการวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยผู้พิพากษานายเดียวเท่านั้น ไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิ และเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่ดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากไม่มีการองค์คณะที่จะร่วมกันปรึกษาและทำคำวินิจฉัยชี้ขาด เป็นเหตุให้ประชาชนผู้ดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงยังไม่ได้รับหลักประกันความยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง และเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้เท่าที่ควร

ดังนั้นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและศาลจังหวัดจึงไม่ควรได้รับการจำกัดสิทธิเช่นเดียวกัน เนื่องจากทำให้เกิดการลักลั่นกันในการดำเนินคดี เนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นองค์คณะในการพิจารณาคดีมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษานายเดียวนั้นมีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดได้เป็นอย่างยิ่งเนื่องจากผู้พิพากษาเป็นเพียงปुरुชนคนธรรมดาเท่านั้น อาศัยเหตุดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว จึงเห็นว่าเพื่อความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้ดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง จึงเห็นว่าคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นไม่ควรที่จะถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดี

4.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยกับต่างประเทศ

การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาประเภทคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดี โดยเฉพาะคดีอาญาให้ดำเนินไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากปริมาณคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลแขวงมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการดำเนินการพิจารณาจึงอาจเป็นเหตุให้ขาดความรัดกุม รอบคอบ เกิดความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงย่อมมีทางเกิดขึ้นได้มาก ทำให้กระทบถึงสิทธิการดำเนินคดีของกลุ่มความในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเลยอาจได้รับผลร้ายจากการดำเนินการพิจารณาคดีเนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นอยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดี่ยวเป็นองค์คณะจึงอาจเกิดความบกพร่องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้ การที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ที่ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง จึงเป็นการไม่สมควรเพราะการไม่เปิดโอกาสให้คู่ความอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเป็นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของกลุ่มความ จึงเป็นเหตุไม่มีการแก้ไขความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในเนื้อหาของคำพิพากษา แม้ว่าการอุทธรณ์เพื่อแก้ไขคำพิพากษาดังกล่าวก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนถึงความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษา แต่ก็ต้องให้คู่ความมีสิทธิที่จะดำเนินการแก้ไขความไม่ถูกต้องนั้น เป็นเหตุให้กระทบกระเทือนถึงเสรีภาพของบุคคลวัตถุประสงค์ในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ของจำเลย จากการที่ถูกพิพากษาลงโทษที่ไม่ถูกต้อง จึงไม่ควรที่จะถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ ต่างกับนานาประเทศที่เป็นแม่แบบแห่งกฎหมายไม่ได้ห้ามไม่ให้มีการอุทธรณ์แต่อย่างใด ดังเช่น

(1) ประเทศอังกฤษ การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate Court) (เทียบได้กับศาลแขวง) เริ่มแต่องค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท นั้นประกอบด้วยผู้พิพากษาเป็นนักกฎหมายเพียงคนเดียวเป็นองค์คณะ ส่วนผู้พิพากษาที่มีได้เป็นนักกฎหมายต้องมีอย่างน้อย 2 คน จึงจะสามารถเป็นองค์คณะผู้พิพากษาต้องนั่งครบองค์คณะในการพิจารณาคดีใน ศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นการพิจารณาคดีแบบรวบรัด ซึ่งการพิจารณาคดีอาญานี้ไม่มีคำฟ้อง ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีแบบรวบรัดโดยเริ่มต้นการพิจารณาที่ศาลมาจิสเตรท คอร์ท และการพิจารณานั้นไม่มีลูกขุนเพราะความผิดประเภทที่พิจารณาที่

ศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นความคิดที่ไม่รุนแรง และระหว่างการพิจารณาผู้พิพากษาคนใดออกจากการพิจารณาไป ผู้พิพากษาที่เหลือยังมีจำนวนไม่น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดผู้พิพากษาที่เหลือก็ทำการพิจารณาพิพากษาต่อไปได้ และคดีที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ประเทศอังกฤษไม่มีการห้ามหรือจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง โดยทั้งคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์เท่าเทียมกัน ไม่มีมาตรการจำกัดการอุทธรณ์แต่อย่างใดไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรองโดยยอมให้มีการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยขั้นหนึ่งเพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา โดยอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจของ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ไปยังศาลคราวน์ คอร์ท (เทียบได้กับศาลจังหวัด) ซึ่งการพิจารณาอุทธรณ์ของศาลคราวน์ คอร์ท เป็นการพิจารณาคดีใหม่ เว้นแต่กรณีที่ทำเลยให้การรับสารภาพ จำเลยจะอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะการกำหนดโทษของศาลเท่านั้น เพื่อให้มีการลดหย่อนผ่อนโทษ คำพิพากษาของศาลคราวน์ คอร์ท ที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์นี้เป็นที่สุด จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นไม่ได้ แต่อุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลอื่นได้และองค์คณะที่พิจารณาอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาล คราวน์ คอร์ท 1 คน นั่งพิจารณาร่วมกับผู้พิพากษาที่มีได้เป็นนักกฎหมายของศาลมาจิสเตรท คอร์ท อีก 2 ถึง 4 คน คำพิพากษาของศาลคราวน์ คอร์ท ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์นี้เป็นที่สุด จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นไม่ได้ แต่ยังคงอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลอื่นได้ แต่ถ้าศาลมาจิสเตรท คอร์ท พิพากษายกฟ้อง โจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่มีสิทธิอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งมาจากแนวความคิดดั้งเดิมที่ว่า โจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่ควรมีส่วน หรือมีส่วนเพียงเล็กน้อยในกระบวนการของคำพิพากษา เพราะถ้าอุทธรณ์ของโจทก์ผู้ฟ้องคดีฟังขึ้นจำเลยก็จะถูกลงโทษตามอุทธรณ์นั้น

(2) ประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate Court) (เทียบได้กับศาลแขวง) เป็นศาลชั้นต้นในลำดับล่างสุด มีเขตอำนาจจำกัด ผู้พิพากษานายเดียวเป็นองค์คณะพิจารณาคดีอาญาที่มีความผิดไม่ร้ายแรง การพิจารณาคดีกระทำด้วยวาจาโดยแต่ละมลรัฐต่างก็มีระบบศาลของตนเอง ซึ่งย่อมแตกต่างกันในที่นี้จะกล่าวเฉพาะลักษณะรวมๆ เท่านั้นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็น คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ จำคุกไม่กี่วัน ทุนทรัพย์หรือปรับไม่กี่สิบเหรียญและศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นศาลที่มีหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ในการดำเนินคดีนั้นใครมีเรื่องอะไรถ้าไม่จ้างทนายก็มาหาจำศาลเอง เขาจะจดข้อเท็จจริงลงในแบบฟอร์ม ผู้พิพากษาจะมีหมายเรียกอีกครึ่งหนึ่งมาเจรจากัน ถ้ามีพยานมาด้วยก็จะสอบถามพยานไป แล้ว

ดำเนินการตัดสินได้ คำตัดสินไม่มีการเขียนมาก บางทีเลือกดวงตราที่เกาะไว้สำเร็จรูปประทับลงไป แล้วผู้พิพากษาเซ็นชื่อย่อก็เสร็จการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งในการดำเนินคดีของ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท มลรัฐนี้ไม่มีสำนวนความ ไม่มีการจดคำพยานและไม่มีการจดยางานกระบวนการพิจารณาไว้ การดำเนินคดีเป็นอย่างรวบรัดและเป็นวิธีการดำเนินคดีที่ง่ายสะดวกโดยการพิจารณาคดีจะกระทำด้วยวาจา การอุทธรณ์ทั่วไปจำกัดเฉพาะผู้เป็นคู่ความเท่านั้น แต่มีข้อยกเว้นคือ ผู้ที่ไม่ใช่คู่ความแต่มีส่วนได้เสียในคำพิพากษาอาจได้รับความเห็นชอบให้อุทธรณ์ได้ หากมีส่วนได้เสียที่เป็นส่วนสำคัญ และเป็นส่วนได้เสียโดยตรงที่เกิดจากคำพิพากษา และการยื่นอุทธรณ์ครั้งแรกถือเป็นสิทธิการอุทธรณ์ คือ การอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เป็นสิทธิอย่างหนึ่งโดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย จึงไม่มีข้อจำกัดใด ๆ ทั้งสิ้น โดยการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท ในสหรัฐอเมริกา เป็นสิทธิการอุทธรณ์ครั้งแรกจึงไม่ต้องคำนึงว่าจะจะเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นจึงไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท เนื่องจากไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์แต่อย่างใดทั้งสิ้น แม้ว่าการพิจารณาคดีศาลมาจิสเตรท จะมีเขตอำนาจจำกัดก็ตามแต่การอุทธรณ์นั้นต้องอุทธรณ์ไปยังศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีทั่วไป ซึ่งถ้าจำเลยต้องการได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน แต่ถ้าคดีนั้นผู้พิพากษาอาชีพเป็นผู้พิจารณาซึ่งเป็นศาลตามเมืองใหญ่ ๆ และไม่ได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน ระบบการอุทธรณ์คดีนั้นจะสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งคำตัดสินลงโทษและคำพิพากษา แต่ในศาลสหรัฐไม่มีการอุทธรณ์ในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดโทษตามคำพิพากษา ดังนั้นเมื่อ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ได้กำหนดโทษในอำนาจกำหนดโทษของ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท การกำหนดโทษนั้นอยู่ในขอบเขตของอัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำของโทษในความคิดนั้น ๆ สำหรับความคิดที่มีโทษรุนแรง ซึ่งต้องพิจารณาในศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปนั้นสามารถอุทธรณ์ได้โดยไม่มีข้อจำกัดใด ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพราะการอุทธรณ์ในชั้นแรกนี้ถือเป็นสิทธิ

(3) ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลแขวง เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง ความผิดที่จะพิจารณากันในศาลแขวงเป็นความผิดประเภทที่มีระดับความร้ายแรงน้อยไปจนถึง ปานกลางที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 4 ปี ผู้พิพากษาอาชีพที่มีประสบการณ์สูงเพียงคนเดียวนั่งพิจารณามีอำนาจกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปีแต่ถ้าคดีที่มีการลงโทษจำคุกเกินกว่า 2 ปี แต่ไม่เกิน 4 ปีจะต้องพิจารณาพิพากษาโดยศาลลูกขุนเล็ก จะใช้ผู้พิพากษานายคนเดียวไม่ได้ โดยต้องส่ง

สำนวนไปให้ศาลลูกขุนเล็กทำการพิจารณาและการอุทธรณ์ในครั้งแรกของกลุ่มความในประเทศเยอรมนี ทั้งในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริง โดยเฉพาะการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ไม่มีการจำกัดสิทธิแต่ประการใดโดยไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือการรับรอง กลุ่มความจึงมีสิทธิอุทธรณ์ได้เสมอ โดยสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลชั้นต้นมลรัฐ (เทียบได้กับศาลจังหวัด) ซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลลูกขุนเล็ก และ คำพิพากษาของผู้พิพากษานายเดี่ยวเป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ได้ในกรณีความผิดลหุโทษ เมื่อพิพากษายกฟ้องจำเลยหรือลงโทษปรับสถานเดียว ซึ่งการอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลในชั้นนี้ต้องอุทธรณ์ภายใน 1 สัปดาห์สำหรับปัญหาข้อกฎหมายยังสามารถอุทธรณ์ได้อีกชั้นหนึ่งเพื่อตรวจสอบแก้ไขความไม่ถูกต้องในการใช้กฎหมาย ซึ่งการพิจารณาอุทธรณ์ของศาลชั้นต้นมลรัฐ ที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง จะทำการพิจารณาคดีด้วยวิธีการสืบพยานซึ่งนำนักพยานหลักฐานตามหลักการค้นหาความจริง เมื่อมีการอุทธรณ์โต้แย้งขอให้ศาลชั้นอุทธรณ์ตรวจสอบในประเด็นใด ศาลก็จะให้นำพยานหลักฐานมาสืบใหม่ในประเด็นที่มีการอุทธรณ์โต้แย้งเพื่อศาลจะได้ฟังพยานหลักฐานด้วยตนเองตามหลักของศาลพิจารณาโดยผู้พิพากษาสมทบจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณาออกเหนือจากการสืบพยานหลัก

4. ประเทศญี่ปุ่น ศาลแขวง เป็นศาลชั้นต่ำสุดในลำดับศาล แต่ถ้าดูจากเขตอำนาจศาลแล้วศาลนี้จะอยู่ในลำดับเดียวกันกับศาลจังหวัดและศาลครอบครัว มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อยตามที่กฎหมายกำหนด ศาลแขวงเป็นศาลที่มีกระบวนการพิจารณาที่ง่ายและรวดเร็ว ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อกระจายความยุติธรรมให้ไปถึงมือประชาชนมากขึ้น ศาลแขวงญี่ปุ่นประกอบด้วยผู้พิพากษาคนหนึ่งหรือมากกว่านั้น ทำให้เกิดผู้พิพากษาประเภทพิเศษขึ้น โดยปรกตินั่นจะเป็นนักกฎหมาย แต่ก็อาจเป็นสามัญชนได้ในศาลแขวง คดีต่าง ๆ จะพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดี่ยวและไม่มีการแบ่งออกเป็นคณะ ถึงกระนั้นเพื่อจะนำสามัญสำนึกของสามัญชนเข้ามาสู่การบริหารความยุติธรรมในระดับนี้ กฎหมายอนุญาตให้สามัญชนเข้ามามีส่วนในการพิจารณาคดีในฐานะพนักงานยุติธรรม หลังจากศาลแขวงมีคำพิพากษาแล้วคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงกรณีที่ได้มีการอุทธรณ์คดีอาญานั้น หลังจากการปฏิรูปกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปี 1948 แล้ว คดีอาญาทุกคดีจะต้องอุทธรณ์มายังศาลสูง โดยต้องยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นภายใน 14 วัน นับแต่มีคำพิพากษา กลุ่มความมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาในกรณีที่กลุ่มความสละสิทธิไม่อุทธรณ์ หรือกฎหมายจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็จะถึงที่สุดและมีการดำเนินการบังคับตาม

คำพิพากษาต่อไป การอุทธรณ์นั้นบุคคลที่มีสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น นอกคู่ความแล้วถ้าจำเลยมีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือมีผู้ใช้อำนาจปกครอง ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อำนาจปกครองนั้น ก็อาจใช้สิทธิ อุทธรณ์ ฎีกา แทนจำเลยได้ด้วย ศาลสูงของญี่ปุ่นเปรียบได้กับศาลอุทธรณ์ของไทย

เมื่อเปรียบเทียบกับการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยกับประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่นแล้ว เห็นได้ว่า คดีที่มีโทษจำคุกไม่สูง ที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดี่ยว ซึ่งศาลแขวงไทยดำเนินกระบวนการพิจารณาโดย ผู้พิพากษาอาชีพ เพียงคนเดียว ถ้าจะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท เพียงให้ ผู้พิพากษาที่มีใช้ผู้พิพากษาประจำศาลร่วมทำคำพิพากษาโดยการตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเท่านั้น แล้วมีความแตกต่างตั้งแต่องค์คณะที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยคดีอาญาที่อยู่ในศาลแขวงไทยถูกห้ามมิให้อุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ต่างกับนานาประเทศที่เป็นแม่แบบของกฎหมาย ดังต่อไปนี้

ประเทศอังกฤษ ที่ไม่ห้ามไม่ให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท เนื่องจากการอุทธรณ์คำพิพากษาของ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นให้อุทธรณ์ไปยังศาลคราวน์ คอร์ท เป็นการพิจารณาคดีใหม่ทั้งหมด การอุทธรณ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นสิทธิของจำเลย

ประเทศสหรัฐอเมริกา การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ในสหรัฐอเมริกา เป็นสิทธิการอุทธรณ์ครั้งแรกจึงไม่ต้องคำนึงว่าจะจะเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นจึงไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท เนื่องจากไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์แต่อย่างใดทั้งสิ้น แม้ว่าการพิจารณาคดี ศาลมาจิสเตรท คอร์ท จะมีเขตอำนาจจำกัดก็ตามแต่การอุทธรณ์นั้นต้องอุทธรณ์ไปยังศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีทั่วไป (เทียบได้กับศาลจังหวัด)

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดที่จะพิจารณากันในศาลแขวงใช้ผู้พิพากษาอาชีพที่มีประสบการณ์สูงเพียงคนเดียวนั่งพิจารณามีอำนาจกำหนดโทษจำคุกแต่ของประเทศไทยผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น อาจเป็นผู้พิพากษาที่ยังไม่ประสบการณ์ไม่เพียงพอในการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยเฉพาะในการพิจารณาคดี

ในศาลแขวงจังหวัดผู้พิพากษาอาจยังไม่มีประสบการณ์หรือมีประสบการณ์ยังไม่เพียงพอที่จะดำเนินกระบวนการในศาลเพียงนายเดียว เช่นนี้ การห้ามอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศไทยจึงไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคู่ความเท่าที่ควร คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศไทยจึงมีความจำเป็นในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยยิ่งกว่า เพราะมีความเสี่ยงในการผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการ ซึ่งขนาดประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ศาลแขวงใช้ผู้พิพากษาอาชีพที่มีประสบการณ์สูงเพียงคนเดียวนั่งพิจารณาและมีอำนาจในการกำหนดโทษ ยังสามารถอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงในครั้งแรกทั้งในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริง โดยเฉพาะการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่มีการจำกัดสิทธิแต่ประการใดโดยไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือการรับรอง คู่ความจึงมีสิทธิอุทธรณ์ได้เสมอ อันเป็นเสรีภาพในการอุทธรณ์ที่มีหลักการให้คู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายนั้น ไม่อาจนำมาใช้ได้กับการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นมลรัฐ (เทียบได้กับศาลจังหวัด)

คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท (เทียบได้กับศาลแขวง) ของประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา จะอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท ยังศาลคราวน์คอร์ท (เทียบได้กับศาลจังหวัด) ศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีทั่วไป (เทียบได้กับศาลจังหวัด) ตามลำดับ และคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงยังศาลชั้นต้นมลรัฐ (เทียบได้กับศาลจังหวัด) โดยไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแต่อย่างไร และจะใช้การพิจารณาคดีอาญาในชั้นอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงทั้ง 3 ประเทศดังกล่าวจะใช้วิธีการสืบพยานรับฟังพยานหลักฐานใหม่ในประเด็นที่ยังอุทธรณ์ได้แย้ง

ประเทศญี่ปุ่น การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ไม่มีการห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง เช่นเดียวกันกับประเทศอังกฤษ ประเทศอเมริกา และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่การอุทธรณ์นั้นต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์เช่นเดียวกับประเทศไทย

ดังนั้น การที่ประเทศไทยถูกจำกัดสิทธิห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงแต่คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ส่วนปัญหาข้อกฎหมายโจทก์จำเลยย่อมอุทธรณ์ได้เสมอ ถ้าคู่ความต้องการอุทธรณ์ต้องให้ผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลแขวง

วิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์หรือ
อธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือพนักงานอัยการซึ่งอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) ได้มอบหมาย
ลงชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณา
ต่อไปแต่หากว่าคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นศาลพิพากษา ให้จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษ
จำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาลรอการลงโทษ
ไว้ ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือ จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษ
ปรับเกินหนึ่งพันบาท ก็ไม่ต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแต่อย่างใด